

Analýza dopadov zavedenia regulácie mnohostranných výmenných poplatkov na ekonomické subjekty v SR

Róbert Kičina
Matej Tunega

Bratislava, jún 2013

Analýza dopadov zavedenia regulácie mnohostranných výmenných poplatkov na ekonomické subjekty v SR

Analýza skúma vplyv prípadnej regulácie mnohostranných výmenných poplatkov za kartové platby na spotrebiteľov, obchodníkov, banky a ekonomiku ako celok. Prináša prehľad platobného prostredia a platobných nástrojov na európskom trhu, popisuje fungovanie kartových platobných systémov a skúsenosti vybraných vyspelých krajín s reguláciou medzibankových poplatkov. V druhej časti porovnáva vybrané aspekty platobného prostredia na Slovensku a vo vybraných krajinách a prognózuje možný vývoj platobného prostredia na Slovensku po zavedení regulácie. V záverečnej časti skúma zmeny správania a motivácií zainteresovaných subjektov vyvolané zmenou mnohostranných výmenných poplatkov.

Autori:

Róbert Kičina
Matej Tunega

Podakovania

Podnikateľská aliancia Slovenska ďakuje zástupcom kartových platobných systémov za poskytnutie informácií a dát použitých pri spracovaní tejto analýzy.

Podnikateľská aliancia Slovenska osobitne ďakuje spoločnosti FIPRA Slovakia, s.r.o. za finančnú podporu, ktorá umožnila realizáciu projektu a vznik tejto publikácie.

© copyright Podnikateľská aliancia Slovenska
jún 2013

Podnikateľská aliancia Slovenska (PAS) je profesijná asociácia združujúca podnikateľov a zamestnávateľov. Bola založená v roku 2001 Centrom pre hospodársky rozvoj (CPHR) a Inštitútom pre ekonomické a sociálne reformy INEKO ako spoločný projekt ziskového a neziskového sektora. Hlavným cieľom PAS je skvalitňovanie podnikateľského prostredia na Slovensku, čo je nevyhnutným predpokladom na posilňovanie ekonomických aktivít a zvyšovanie prosperity obyvateľov krajiny. PAS združuje predstaviteľov podnikateľskej sféry na Slovensku, ktorí uprednostňujú celoplošné skvalitňovanie podnikateľského prostredia pred napĺňaním subjektívnych individuálnych a rezortných záujmov. Obchodné spoločnosti združené v PAS sa snažia presadzovať princípy zákonnosti, etickosti, solidárnosti a transparentnosti v podnikaní.

Obsah

Zhrnutie.....	4
Úvod.....	6
Súčasn^é platobné prostredie v EÚ.....	7
1.1 Hlavné platobné nástroje.....	8
1.1.1 Platobné karty.....	8
1.1.2 Platby cez internet (e-platby).....	8
1.1.3 Mobilné platby (m-platby).....	9
1.1.4 Hotovosť.....	9
1.1.5 Konkurencia v oblasti platieb.....	9
1.2 Kartový platobný systém a jeho cena.....	10
1.2.1 Mnohostranný výmenný poplatok (Multilateral Interchange Fee).....	10
1.2.2 Mnohostranné platobné systémy a prehľad príjmov.....	11
1.3 Zámer Európskej komisie regulovať mnohostranné výmenné poplatky.....	13
1.3.1 Vplyv na bezpečnosť.....	13
1.3.2 Vplyv na efektívnosť.....	14
1.3.3 Vplyv na konkurencieschopnosť a inovatívnosť.....	14
1.4 Skúsenosti s reguláciou multilaterálnych výmenných poplatkov v zahraničí.....	14
1.5 Analýza dôsledkov intervencie v Španielsku.....	15
1.5.1 Dopady na používanie kariet.....	16
1.5.2 Bankovníctvo: zníženie poplatkov a zvýšenie provízií.....	16
1.5.3 Dôsledky redukcie MSC na obchodníkov a spotrebiteľov.....	17
1.6 Cena hotovosti a cena kariet.....	18
Platobné prostredie v SR a iných krajinách EÚ.....	20
2.1 Základné štatistické údaje.....	20
2.2 Prognóza vývoja kartových transakcií po zavedení regulácie v SR.....	24
Dopady prípadnej regulácie mnohostranných výmenných poplatkov na subjekty v SR.....	27
3.1 Celospoločenské dopady regulácie MVP.....	27
3.1.1 Narušenie prirodzene fungujúceho trhového prostredia bezhotovostných platieb a s nimi súvisiacich služieb.....	27
3.1.2 Zníženie konkurencie na trhu s kartovými platbami a monopolizácia trhu.....	27
3.1.3 Zdraženie bezhotovostných platieb.....	28
3.1.4 Znevýhodnenie bezhotovostných platieb voči hotovostným platbám.....	28
3.1.5 Zvýšenie objemu hotovosti v obehu a šedá ekonomika.....	28
3.1.6 Zníženie daňových príjmov štátu a pomalší hospodársky rast.....	29
3.2 Spotrebiteľia.....	29
3.3 Obchodníci/ Podnikatelia.....	30
3.3.1 Otázne úspory zo zníženia medzibankových poplatkov.....	30
3.3.2 Vyššie náklady na spracovanie hotovosti.....	30
3.3.3 Sťaženie prístupu k zdrojom financovania.....	30
3.4 Bankový sektor a kartové spoločnosti.....	30
3.4.1 Zvýšené transakčné náklady.....	30
3.4.2 Zníženie motivácie investovať do inovácií, bezpečnosti a rozvoja infraštruktúry.....	30
3.4.3 Zdraženie bankových služieb.....	31
Použité zdroje.....	32

Zhrnutie

Konkurenčné prostredie, v ktorom sa cena za platbu kartou tvorí, považujeme za dostatočné, nakoľko v oblasti bezhotovostných platieb medzi sebou súťažia globálni a lokálni prevádzkovatelia platobných systémov, poskytovatelia iných platobných schém (napr. PayPal, Google peňaženka) a iné možnosti platenia – hotovosť, inkaso či bankový prevod. Postupný nárast bezhotovostných kartových platieb v maloobchode potvrdzuje, že cena bezhotovostných platieb je dostatočne nízka na to, aby bola zaujímavá pre účastníkov trhu a dostatočne vysoká na to, aby zabezpečila investície do bezpečnosti a rozširovania platobnej infraštruktúry. Konkurencia v oblasti bezhotovostných platieb zabezpečuje optimálne ceny transakcií a žiadny tím úradníkov nedokáže ceny za transakcie uskutočnené platobnou kartou vypočítať lepšie, než ako ich určuje trh.

Ak by Európska komisia poplatky za platby kartou aj úplne zakázala, neznamená to, že by banky vykonávali tieto transakcie zdarma. Je prirodzené, že by hľadali spôsob, ako svoje náklady súvisiace s kartovými platbami vykryť. Regulácia by sa tak minula účinku, nakoľko by nedošlo k poklesu cien bezhotovostných transakcií a spotrebiteľia by za ne zaplatili iným spôsobom. Otázne je, do akej miery by sa zníženie medzibankových poplatkov premietlo do nižších cien v maloobchode. Skúsenosti z krajín, ktoré zaviedli reguláciu medzibankových poplatkov v minulých rokoch z vlastnej iniciatívy (Austrália, Španielsko, USA) hovoria, že ceny v maloobchode sa neznížili, no vzrástli bankové poplatky tak pre držiteľov kariet ako aj pre obchodníkov.

V prípade úplného zrušenia mnohostranných výmenných poplatkov (MVP) by banky podľa našich prepočtov mohli kompenzovať výpadok svojich príjmov napríklad aplikáciou k jednej z nasledovných alternatív:

- Zavedenie/zvýšenie ročného poplatku za využívanie každej platobnej karty vo výške 4,9 eur za rok
- Zavedenie/zvýšenie poplatku za vydanie platobnej karty vo výške približne 12,2 eur
- Zavedenie/zvýšenie poplatku za výber z bankomatu o 30 centov
- Zavedenie/zvýšenie poplatku za vykonanie bezhotovostnej platby kartou o 17 centov
- Navýšenie všetkých poplatkov bánk o 5,6 % voči ich terajšej úrovni
- Zníženie úrokov na všetkých vkladoch v bankách v SR o 0,065 % p.a.

Vychádzajúc z analýz dopadov regulácie MVP v zahraničí a informácií o domácom platobnom prostredí možno očakávať, že zavedenie regulácie mnohostranných výmenných poplatkov bude mať v podmienkach SR pravdepodobne nasledovné dopady:

- **Celospoločenské dopady:** narušenie prirodzene fungujúceho trhového prostredia bezhotovostných platieb a s nimi súvisiacich služieb; zníženie konkurencie na trhu s kartovými platbami a monopolizácia trhu – menší počet kartových spoločností/hráčov na trhu; zdraženie bezhotovostných platieb a ich znevýhodnenie voči hotovostným platbám; zvýšenie objemu hotovosti v obehu a nárast šedej ekonomiky; zníženie daňových príjmov štátu a pomalší hospodársky rast).
- **Dopady na spotrebiteľov:** zdraženie platobných a bankových služieb pre spotrebiteľov (vrátanie platieb kartou).
- **Dopady na obchodníkov/podnikateľov:** otázne úspory zo zníženia medzibankových poplatkov; vyššie náklady na spracovanie hotovosti; sťaženie prístupu k zdrojom financovania.

- **Dopady na bankový sektor a kartové spoločnosti:** zvýšenie transakčných nákladov; zníženie motivácie investovať do inovácií, bezpečnosti a rozvoja infraštruktúry; zdraženie bankových služieb.

Matematické modelovanie budúcich trendov kartových transakcií v SR, ktoré zohľadňuje vývoj platobného prostredia v SR a v EÚ a špecifického vývoja platobného prostredia po zavedení regulácie MVP v Španielsku, umožňuje porovnať vývoj kartových transakcií v nasledujúcich 5 rokoch v prostredí bez regulácie a s reguláciou MVP. Zistenia sú nasledovné:

- Po zavedení regulácie MVP možno na Slovensku očakávať pokles počtu platobných kariet. Zaujímavosťou je, že pokles by sa mal výraznejšie prejavíť až s odstupom dvoch rokov po zavedení regulácie. Môže to súvisieť s postupným zavádzaním kompenzačných opatrení zo strany bánk, t.j. nie okamžitého, ale postupného zhoršovania podmienok pre majiteľov platobných kariet. Regulácia by spôsobila pokles priemerného počtu platobných kariet na 1 obyvateľa z 1,01 v roku 2013 na 0,93 karty v roku 2018. Bez regulácie by tento ukazovateľ mierne vzrástol na 1,05 karty na obyvateľa v roku 2018.
- Na základe našich výpočtov očakávame, že počet bezhotovostných kartových transakcií bude v nasledujúcom období rásť, no v prípade zavedenia regulácie MVP bude rast počtu transakcií pomalší (v regulovanom prostredí by priemerný počet transakcií na 1 obyvateľa narástol z 35,35 v roku 2013 na 47,24 v roku 2018; bez regulácie by priemerný počet transakcií v roku 2018 dosiahol 49,66).
- V neregulovanom prostredí by mal rásť aj priemerný ročný objem bezhotovostných kartových transakcií. Prípadné zavedenie regulácie by s odstupom dvoch rokov spôsobilo pokles priemernej ročnej sumy zaplatenej kartou, čiže ľudia by kartou začali platiť menej. Ročný objem kartových platieb na 1 obyvateľa v roku 2018 v neregulovanom prostredí odhadujeme na 2 210 eur; v regulovanom prostredí by to bola suma 1 988 eur.
- Objem výberov z bankomatov rastie v oboch odhadovaných scenároch, no v neregulovanom prostredí je rast veľmi mierny a s postupujúcim časom sa spomaľuje (medzi rokmi 2013 až 2018 by mal objem výberov z bankomatov na 1 obyvateľa vzrásť z 2 208 eur na 2 397 eur). Regulácia MVP by objem výberov z bankomatov zvýšila výraznejšie, čo môže znamenať väčšie preferovanie hotovostných platieb zo strany zákazníkov (v roku 2018 by výber z bankomatu na obyvateľa dosiahol sumu 2 751 eur).
- Pri skúmaní podielu bezhotovostných platobných transakcií na celkovom objeme kartových transakcií sme zistili, že neregulované prostredie by motivovalo spotrebiteľov viac platiť kartami a menej vyberať hotovosť z bankomatov. Podľa našich prepočtov by došlo k zvýšeniu podielu platobných transakcií na celkových transakciách v sledovanom päťročnom horizonte o 4,7 percentuálneho bodu na úroveň 48,0 % v roku 2018. O rovnaké percento by v sledovanom období klesol podiel výberov z bankomatov, ktorý by v roku 2018 dosiahol podiel 52,0 %. Zavedenie regulácie by malo presne opačný efekt, následkom ktorého by bolo, že pozícia platobnej karty, ako nástroja na výber hotovosti, by sa posilnila a jej pozícia ako platobného nástroja by sa naopak oslabila (podiel platieb na celkových kartových transakciách by v sledovanom päťročnom horizonte klesol zo 43,3 % na 41,9 %; podiel výberov z bankomatov na celkových kartových transakciách by vzrástol z 56,7 % na 58,1 %).

Uvedené zistenia nás utvrdzujú v presvedčení, že správnou cestou k lepším cenám za platby kartou v nasledujúcom období je posilňovanie konkurencie, nie regulácia.

Úvod

Európska komisia (EK) zverejnila dňa 11.1.2012 dokument s názvom *Zelená kniha: Smerom k integrovanému európskemu trhu s kartovými, internetovými a mobilnými platbami*¹, v ktorom analyzuje aktuálne platobné prostredie v Európskej únii (EÚ), identifikuje jeho nedostatky a navrhuje opatrenia na urýchlenie integrácie elektronických platieb. V úvode dokumentu sa uvádza:

„Ak majú spotrebiteľia, maloobchodníci a spoločnosti naplno využívať výhody jednotného trhu, je nevyhnutné zaistiť bezpečné, efektívne, konkurencieschopné a inovatívne elektronické platby. Pravdivosť tohto výroku je o to vyššia, že svet postupne opúšťa sféru kamenného obchodovania a smeruje k obchodu elektronickému. ... V situácii, keď občania a podniky EÚ čoraz viac pôsobia mimo svojej krajiny pôvodu, uľahčujú elektronické platby, ktoré bezproblémovo fungujú naprieč hranicami, každodenný život mnohým ľuďom.

Prvým dôležitým míľnikom na tejto ceste je jednotná oblasť platieb v eurách (SEPA), ktorá je založená na premise, že medzi cezhraničnými a vnútroštátnymi elektronickými maloobchodnými platbami v eurách v celej EÚ by nemal byť rozdiel. Projekt SEPA sa týka kľúčových maloobchodných platobných nástrojov: prevodov, inkás a platobných kariet. Vychádzajúc z tohto základu by SEPA mala byť odrazovým mostíkom na vytvorenie konkurencieschopného a inovatívneho európskeho trhu s platbami, a to dvoma spôsobmi. Prvý sa týka neustále rastúceho pomeru on-line a internetových platieb (e-platieb) a mobilných platieb (m-platieb). Predovšetkým vďaka masovému rozširovaniu inteligentných telefónov (tzv. „smart phones“) sa mení celé platobné prostredie, čo vedie k vzniku nových platobných aplikácií, napr. elektronických peňaženiek, ktoré nahrádzajú peňaženky a fyzické karty, alebo virtuálnych lístkov na verejnú dopravu uložených v mobilnom telefóne.“

Cieľom tejto iniciatívy má byť úplné zjednotenie trhu v oblasti bezhotovostných platieb, t.j. zmazanie rozdielov medzi domácimi a zahraničnými platbami v rámci EÚ. Jedným z nástrojov na dosiahnutie tohto cieľa, nad ktorým EK uvažuje, je regulácia alebo zrušenie tzv. mnohostranných výmenných poplatkov (MVP), t.j. poplatkov súvisiacich s kartovými platbami. Cieľom tejto analýzy je posúdiť dopady takejto regulácie na jednotlivé zainteresované subjekty, ako aj na ekonomiku ako celok.

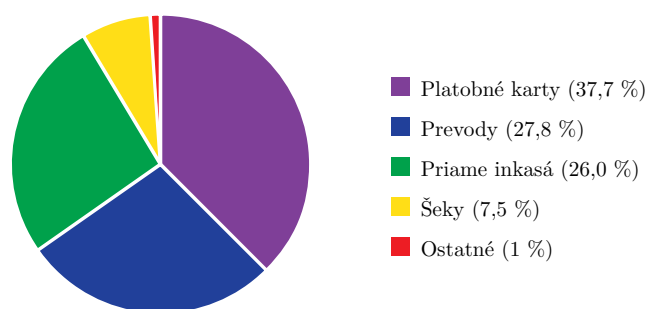
[1] <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2011:0941:FIN:SK:PDF>

Kapitola 1

Súčasnú platobnú prostredie v EÚ²

Maloobchodný trh platieb v eurách je jedným z najväčších na svete a zahŕňa milióny spoločností a stovky miliónov občanov. Podľa štatistických údajov Európskej centrálnej banky (ECB) sa v roku 2009 uskutočnilo len v Eurozóne takmer 58 miliárd maloobchodných platobných transakcií. Hospodárske prínosy integrácie tohto trhu sú podľa EK zásadné. Odvolávajú sa na vlastné štúdie EK tvrdí, že úplná migrácia smerom k prevodom, inkasám a platobným kartám SEPA³ by mohla priniesť priame a nepriame prínosy vo výške viac než 300 miliárd eur v priebehu šiestich rokov. Súčasný stupeň integrácie platieb na európskej úrovni sa výrazne líši v závislosti od jednotlivých platobných nástrojov (napr. prevody, inkasá a platobné karty) a jednotlivých kanálov (e-platby alebo m-platby), ktoré sa použili na uskutočnenie platby.

Graf 1.1: Objem bezhotovostných platieb v EÚ podľa platobného nástroja (2008)

Zdroj: ECB, porovnávacie tabuľky, maloobchodné transakcie

Tab. 1.1: Prehľad základných údajov o kartách a kartových platbách (2011)

Krajina	Počet platobných kariet vydaných na obyvateľa	Počet bezhotovostných kartových transakcií na obyvateľa	Priemerná hodnota bezhotovostnej kartovej transakcie	Počet transakcií na predajných miestach na jednu kartu	Ročná hodnota transakcií na predajných miestach na jednu kartu
Slovensko	0,98	28,05	50,6 €	28,59	1 446 €
Rakúsko	1,31	53,01	62,6 €	40,38	2 528 €
Česká republika	0,94	25,65	37,6 €	27,43	1 032 €
Nemecko	1,60	36,05	63,6 €	22,57	1 437 €
Španielsko	1,50	51,73	45,0 €	34,60	1 556 €
Eurozóna	1,42	66,77	51,6 €	46,90	2 421 €
Európska únia	1,44	73,88	51,5 €	51,14	2 636 €

Zdroj: ECB

[2] Spracované podľa: *Zelená kniha: Smerom k integrovanému európskemu trhu s kartovými, internetovými a mobilnými platbami* (Európska komisia, 11.1.2012). <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2011:0941:FIN:SK:PDF>

[3] SEPA – Single Euro Payments Area – iniciatíva pre integráciu a zjednodušenie platieb v EÚ

1.1 Hlavné platobné nástroje

Bankové prevody a priame inkasá sú jedinými platobnými nástrojmi, pre ktoré existujú osobitné celoeurópske platobné režimy vypracované Európskou platobnou radou (European Payments Council) pre platby v eurách. Migráciou vnútroštátnych platobných režimov na celoeurópske režimy sa podľa EK vytvára základ pre ďalšiu integráciu trhu pre platobné nástroje a kanály opísané v nasledujúcom texte.

1.1.1 Platobné karty

Platobné karty sú pri maloobchodných platbách najbežnejším a najčastejšie používaným elektronickým platobným nástrojom. Pokiaľ ide o počet transakcií, platby kartou predstavovali tretinu všetkých maloobchodných platieb v roku 2009. V EÚ bolo vydaných približne 726 miliónov platobných kariet, čo predstavuje 1,45 karty na obyvateľa. Spotrebiteľia v EÚ utratili v priemere 2 194 eur na kartu v 43 kartových transakciách na predajných miestach za rok.

V *Zelenej knihe: Smerom k integrovanému európskemu trhu s kartovými, internetovými a mobilnými platbami* (ďalej len *Zelená kniha*) EK tvrdí, že „integrácia európskeho trhu s platobnými kartami nie je zďaleka zavriešená a hmatateľné výsledky sú stále obmedzené. Prudký nárast objemu platieb kartou v priebehu posledného desaťročia a následné účinky na úspory z rozsahu neprinesli výrazné znižovanie spotrebiteľských nákladov a medzibankových alebo obchodníckych poplatkov. Problémom zároveň zostáva podvodné používanie platobných kariet, a to najmä pri transakciách na diaľku“.

1.1.2 Platby cez internet (e-platby)

E-platby sú platby uskutočňované cez internet, zvyčajne jedným z nasledujúcich spôsobov:

- uskutočnenie platobnej transakcie kartou na diaľku prostredníctvom internetu,
- on-line bankovníctvo založené na bankovom prevode alebo priamom inkase, v rámci ktorých platca používa na autentifikáciu portál internetového bankovníctva,
- platby prostredníctvom poskytovateľov e-platieb, u ktorých si spotrebiteľ zriadil individuálny účet. Účty možno financovať „tradičnými“ platobnými metódami, napr. bankovými prevodmi alebo platbou kreditnými kartami.

S príchodom e-obchodu, t.j. nákupu a predaja produktov cez internet, začali e-platby zohrávať čoraz dôležitejšiu úlohu. Podľa agentúry Forrester Research⁴ sa predpokladá, že počet ľudí v Európe nakupujúcich on-line sa zvýši zo 141 miliónov v roku 2009 na 190 miliónov v roku 2014. Každoročné tempo rastu veľkosti trhu s e-obchodom v období nasledujúcich piatich rokov sa predpokladá na úrovni približne 11 %. Priemerné útraty na obyvateľa na úrovni EÚ podľa prognóz porastú z 483 eur v roku 2009 na 601 eur v roku 2014. Napriek svojmu významnému rastovému potenciálu predstavuje e-obchod podľa prieskumu Euromonitor 2010 iba 3,4 % z celového európskeho maloobchodného obchodu, takže stále existuje výrazný nevyužitý potenciál rastu.

[4] Forrester Research (5.3.2010): *Western European Online Retail Forecast 2009 To 2014*. <http://www.forrester.com/search?tmtxt=141%20190%20million#/Western+European+Online+Retail+Forecast+2009+To+2014/quickscan/-/E-RES56543>

1.1.3 Mobilné platby (m-platby)

M-platby sú platby, v rámci ktorých sú platobné údaje a platobné príkazy iniciované, prenášané a potvrdzované cez mobilný telefón alebo zariadenie. Mobilné platby možno klasifikovať do dvoch hlavných kategórií:

- M-platby na diaľku, ktoré sa uskutočňujú hlavne cez internet/WAP alebo prostredníctvom prémiových SMS služieb a sú platcovi účtované prostredníctvom prevádzkovateľa mobilnej siete. Väčšina m-platieb na diaľku prostredníctvom internetu je v súčasnosti založená na schémach platieb kartou. Iné riešenia, založené na prevodoch alebo priamych inkasách, sú technicky realizovateľné a možno rovnako bezpečné, efektívne a konkurencieschopné, no zjavne majú ťažkosti etablovať sa na trhu.
- Bezkontaktné platby sa vo všeobecnosti uskutočňujú priamo v mieste predaja. Pri použití komunikácie na blízku vzdialenosť (Near Field Communication, NFC), ktorá je v súčasnosti poprednou bezkontaktnou technológiou, si platby vyžadujú osobitne vybavené telefóny, ktoré čítací modul dokáže rozpoznať, keď sa priložia do jeho blízkosti na predajnom mieste (napr. v obchode, vo verejnej doprave, na parkovisku).

Z týchto definícií, najmä pre m-platby na diaľku, vyplýva, že deliaca čiara medzi e-platbami a m-platbami je nejasná a môže sa stať ešte nejasnejšou v budúcnosti.

Objem platieb uskutočnených prostredníctvom mobilných telefónov je v súčasnej dobe spomedzi všetkých platieb najrýchlejšie rastúcou metódou. Motorom tohto rastu je rýchle šírenie sa inteligentných telefónov s možnosťou nainštalovať si sofistikované aplikácie na uskutočňovanie platieb.

1.1.4 Hotovosť

Napriek inováciám v oblasti bezhotovostných elektronických platieb sú v Európskej únii najbežnejšie hotovostné platby. Štúdia Retail Banking Research⁵ (RBR) uvádza, že v roku 2008 predstavovali hotovostné platby až 78 % všetkých platieb v maloobchode. Podiel hotovostných platieb sa v nasledujúcich rokoch znižoval a podľa prognózy RBR má v roku 2014 klesnúť na 63 % z celkových maloobchodných platieb. Podobné čísla o používaní hotovosti uvádzajú vo svojej štúdii J. Kleine, M. Krautbauer a T. Weller zo Steinbeis Research Center for Financial Services⁶ (analýza sa týka len Nemecka). V roku 1995 predstavovali hotovostné platby v Nemecku 80 % všetkých platieb, v súčasnosti je podiel hotovostných platieb pod úrovňou 60 %.

1.1.5 Konkurencia v oblasti platieb

Zo štatistík o používaní rôznych druhov platieb vyplýva, že hotovosť je v maloobchode naďalej považovaná za základný spôsob platby – dostupný vo všetkých obchodoch – a ostatné platobné možnosti sú považované za doplnkové, hoci je ich využívanie na vzostupe. Hotovosť teda možno vnímať ako hlavného konkurenta rôznych typov bezhotovostných platieb, ktoré si vzájomne taktiež konkurujú. Každý spôsob platby má zároveň svoju cenu, ktorá vyplýva z transakčných nákladov spojených so spracovaním platby. Svoje

[5] Retail Banking Research (január 2010): *The Future of Cash and Payments*, <http://www.rbrlondon.com/reports/futureofcash/>

[6] Kleine, J. – Krautbauer, M. – Weller, T. (máj 2013): *Cost of Cash: Status quo and development prospects in Germany*. Steinbeis Research Center for Financial Services, Center for Payment Studies

náklady majú aj hotovostné platby, hoci to na prvý pohľad nemusí byť zrejmé (podrobnejšie informácie uvádzame v kapitole 1.6 Cena hotovosti a cena kariet).

Z hľadiska úvah o prípadnej regulácii medzibankových poplatkov za kartové platby je kľúčovou otázkou, či na tvorbu ceny bezhotovostných kartových transakcií pôsobí konkurenčný tlak iných možností platby a aká je intenzita tejto konkurencie. Vzhľadom na rozmanitosť platobných nástrojov, kde medzi sebou súťažia medzinárodné kartové platobné systémy, národné platobné systémy (fungujúce vo viacerých krajinách EÚ) a iné spôsoby platby (napr. hotovosť, elektronické peňaženky, mobilné platby, PayPal), sme presvedčení, že cena bezhotovostných platobných transakcií je pod dostatočným konkurenčným tlakom.

Trh vďaka pôsobeniu konkurencie generuje optimálnu cenu kartových platieb, ktorá na jednej strane nebráni postupnému rozširovaniu bezhotovostných kartových platieb na úkor iných typov platieb a zároveň na druhej strane generuje dostatočné príjmy pre poskytovateľov kartových platobných systémov na zabezpečenie celosvetovej akceptácie platobných kariet, bezpečnosti a inovácií v tejto oblasti.

Teoretické východiská trhovej regulácie

Trhová regulácia je forma obmedzenia, ktoré má odstrániť alebo zmierniť nedokonalosti trhu (napr. nedokonalú konkurenciu). Najbežnejšie sa využíva na kontrolu cien prirodzených monopolov (v dodávke vody, elektriny a plynu alebo v telekomunikáciách).

Štúdie o účinku ekonomickej regulácie ukazujú, že regulácia prináša malý úžitok, spôsobuje významné straty efektívnosti a prerozdeľuje veľkú časť dôchodkov¹. Preto je vhodnejšie v situáciách, kedy je možné rozhodnúť sa medzi reguláciou a posilňovaním konkurencie, voliť druhú možnosť. To podľa nás platí aj v prípade mnohostranných výmenných poplatkov za kartové platby, nakoľko žiadny tím odborníkov nedokáže určiť ceny lepšie než samotný trh, nvraviac o nákladoch, ktoré by bolo potrebné vynakladať na zabezpečenie regulácie, a tiež negatívnych dopadoch, ktoré by regulácia mala na trhové subjekty.

[1] Hahn, R. W. – Hirdm J. A.: *The Costs and Benefits of Regulation: Review and Synthesis*, Yale Journal on Regulation, vol. 8, 1991

1.2 Kartový platobný systém a jeho cena

Väčšina európskych spotrebiteľov a obchodníkov v súčasnosti využíva efektívny systém platobných kariet založený na medzibankovom zúčtovacom (clearingovom) systéme a ekonomický model založený na mnohostranných výmenných poplatkoch vyplácaných medzi bankami alebo platobnými inštitúciami.

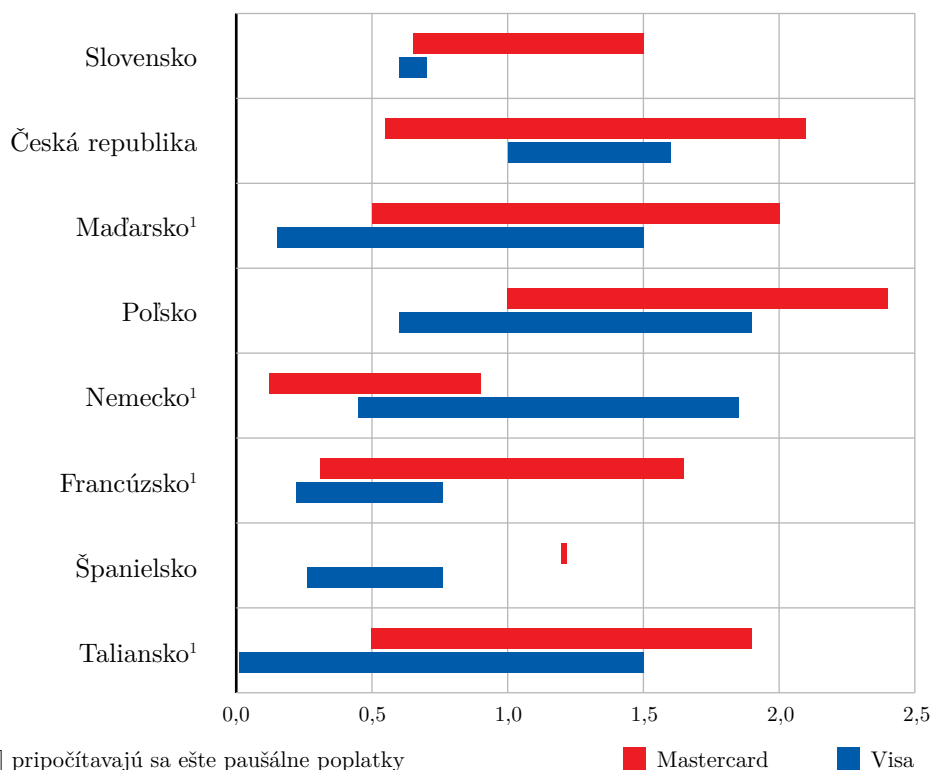
Najväčším prínosom tohto systému je, že je adaptovaný po celom svete. MVP sa vzťahujú na všetky transakcie bez ohľadu na banku spotrebiteľa alebo obchodníka a zabezpečujú interoperabilitu a univerzálnosť systému platobných kariet.

1.2.1 Mnohostranný výmenný poplatok (Multilateral Interchange Fee)

Mnohostranný výmenný poplatok (MVP) je suma, ktorú zúčtovacia banka obchodníka zaplatí banke držiteľa karty ako súčasť zrealizovanej elektronickej transakcie. Jedná sa o poplatok, ktorého úlohou je zabezpečiť úhradu nákladov spojených so spracovaním a ochranou kartových platieb.

MVP môže byť percentuálna hodnota, paušálny poplatok alebo kombinácia percentuálnej hodnoty a paušálneho poplatku. V EÚ sa využíva množstvo rôznych MVP. Nie všetky tieto poplatky sú verejné. V dôsledku neformálnych a formálnych vyrovnaní s Európskou komisiou však spoločnosti MasterCard a Visa Europe momentálne uverejňujú nimi zavedené MVP. Pri MasterCard a Visa Europe sa MVP, ktoré závisia od kategórie karty a krajiny, pohybujú v rozsahu od 0 % (Maestro Švajčiarsko) do 1,62 % (debetné karty MasterCard v Poľsku) resp. 2,40 % (debetné karty a komerčné karty Visa v Poľsku).

Graf 1.2: Výška mnohostranných výmenných poplatkov vo vybraných krajinách (%)

Zdroj: MasterCard, Visa

1.2.2 Mnohostranné platobné systémy a prehľad príjmov

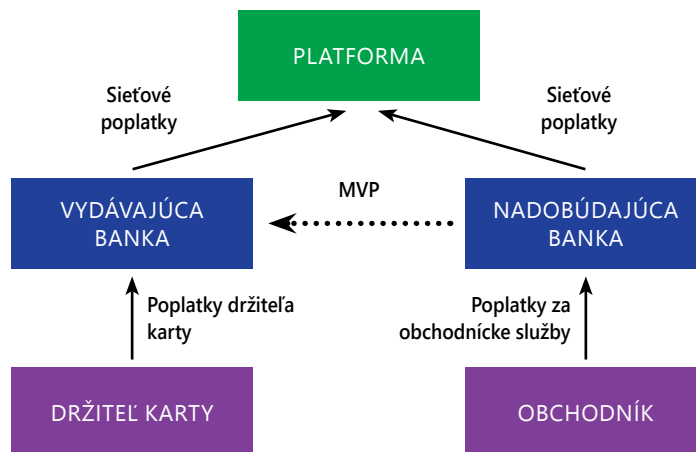
V dvojstrannom platobnom systéme predloží držiteľ platobnú kartu obchodníkovi. Obchodník schváli transakciu. Obchodník, alebo samotný spracovateľ, vydáva karty a zároveň riadi aj financuje systém a spracováva kartové transakcie.

Trojstranný systém (napr. American Express a Diners Club) sa od štvorstranného modelu odlišuje v tom, že všetky činnosti od vydávania platobných kariet cez spravovanie systému po spracovanie transakcií zabezpečuje jediný subjekt. V poslednom období však aj trojstranné systémy čoraz častejšie prijímajú viac otvorené modely podobné MasterCard a Visa a uzatvárajú osobitné dohody s bankami o vydávaní ich kariet.

Účastníkmi štvorstranného platobného systému sú držiteľ karty (spotrebiteľ), obchodník, banka držiteľa karty a banka obchodníka. V štvorstrannom platobnom systéme platí výmenný poplatok banka obchodníka banke držiteľa karty (t.j. spotrebiteľa) za transakciu resp. nákup uskutočnený platobnou kartou. Poplatok čiastočne pokrýva náklady banky držiteľa karty (t.j. banky, ktorá platobnú kartu vydala) spojené so zabezpečením transakcie. Výmenný poplatok je nástroj, prostredníctvom ktorého sa náklady na prevádzkovanie platobného systému rozdelia medzi účastníkov systému (t.j. obchodníkov

i spotrebiteľov), ktorí z neho benefitujú. Poplatok si ponecháva banka držiteľa karty, nie poskytovateľ systému (ktorým môže byť napr. MasterCard alebo Visa). V záujme zabezpečenia spravodlivého zdieľania nákladov spojených so systémom a jeho prevádzkou všetkými účastníkmi však poskytovateľ systému určuje výšku týchto poplatkov.

Obr. 1.1: Transakcie v štvorstrannom platobnom systéme

Zdroj: Európska komisia

Výhody štvorstranných otvorených platobných systémov

Výhody z pohľadu spotrebiteľov:

- Flexibilita pri nakupovaní – zvýšený komfort a pohodlie, nakupovanie on-line
- Bezpečnosť transakcie (napr. autorizácia platby)
- Bezprostredná dostupnosť finančných prostriedkov (odpadá potreba mať pri sebe hotovosť, či potreba výberu hotovosti z bankomatu)
- Inovácie systému umožňujú širší výber nástrojov (napr. bezkontaktné platby) a možnosti odmeňovania držiteľov kariet
- Lepšia kontrola financií vďaka dokumentovaniu transakcií, a teda lepšiemu prehľadu o výdavkoch

Výhody z pohľadu obchodníkov:

- Rastúci elektronický obchod prinášajúci nové podnikateľské príležitosti a participácia na obchode v globálnom meradle
- Garantovanie okamžitej platby v momente uskutočnenia transakcie
- Lepšia ochrana proti podvodom a pred trestnou činnosťou, nižšie náklady na skladovanie a zaobchádzanie s hotovosťou
- Prístup k sofistikovaným službám v oblasti spracovania transakcií
- Rýchlejšie vybavenie zákazníkov pri pokladni vďaka inováciám (napr. bezkontaktné platby)
- Rast tržieb v dôsledku zvýšenej spokojnosti zákazníkov plynúcej z väčšej flexibility a komfortu, ktoré prináša možnosť platby kartou

Výhody z pohľadu spoločnosti:

- Obmedzovanie šedej ekonomiky a daňových únikov a s tým súvisiaca lepšia kontrola daňových príjmov
- Zabezpečenie prístupu k tovarom a službám pre široké spektrum spotrebiteľov
- Zjednodušenie administratívy vďaka jednoduchému spracovaniu transakcií a tiež zvýšenej bezpečnosti platieb

1.3 Zámer Európskej komisie regulovať mnohostranné výmenné poplatky

Európska komisia (EK) považuje mnohostranné výmenné poplatky za trvalé narušenie hospodárskej súťaže v kartovom priemysle. V júli 2013 predstavila návrh revízie smernice o platobných službách a zároveň navrhla novú legislatívnu úpravu mnohostranných výmenných poplatkov pri platbách kartou. Snahou EK je predložiť legislatívne opatrenia zavádzajúce zvýšenú reguláciu resp. harmonizáciu tak, aby boli schválené a prijaté ešte pred začiatkom európskych volieb v máji 2014.

Uvedená legislatívna iniciatíva bola po prvýkrát oficiálne načrtnutá v januári 2012 v *Zelenej knihe*. Uvedené zámery EK potvrdila tiež v Akte o jednotnom trhu II – Spoločne za nový rast (Oznámenie) zo dňa 3. októbra 2012, kde sa ako jedno z kľúčových opatrení uvádza potreba zefektívnenia platobných služieb.

V *Zelenej knihe* otvorila EK aj otázku regulácie režimov platobných systémov a načrtla ambíciu regulovať resp. harmonizovať MVP. Za Slovenskú republiku sa k *Zelenej knihe* vyjadrilo Ministerstvo financií SR⁷, ktoré sa vo svojom stanovisku k téme MVP jednoznačne vyjadrilo proti regulačným zásahom, nakoľko neviduje v tejto oblasti v rámci SR žiadne problémy, pričom upozornilo na možné riziká narušenia súťaže. Dopĺňajú názor, podľa ktorého by akejkoľvek regulácii v tomto smere mala predchádzať dôsledná analýza jej možných dopadov a tiež dôkladná analýza nákladov a prínosov. Podobné odmietavé stanoviská k otázke regulácie resp. harmonizácie MVP boli prednesené aj zo strany ďalších členských štátov, napr. Francúzska, Holandska, Nemecka alebo Českej republiky⁸.

Nahradením trhového mechanizmu pri tvorbe cien bezhotovostných kartových transakcií matematickým modelom dôjde k narušeniu prirodzenej trhovej rovnováhy. Vychýlenie cien za transakcie z optimálnej úrovne bude mať podľa nás negatívny vplyv na východiskový cieľ Európskej komisie sformulovaný v úvode *Zelenej knihy*, ktorým sú „bezpečné, efektívne, konkurencieschopné a inovatívne elektronické platby“.

1.3.1 Vplyv na bezpečnosť

Kartové bezhotovostné platby sú dnes považované za jedny z najbezpečnejších. Sú bezpečnejšie ako platba hotovosťou, ktorú možno ukradnúť, či bankové prevody, pri zadávaní ktorých môže vzniknúť chyba a prípadné problémy s vymáhaním nesprávne zaplatenej čiastky. Dnešný neregulovaný systém MVP dokáže generovať poskytovateľom platobných systémov dostatok financií na investície do bezpečnostných technológií a zároveň financie na ochranu pred zneužitím platobnej karty (napr. vrátenie peňazí poškodenému vlastníkovi platobnej karty). Regulácia MVP by s najväčšou pravdepodobnosťou čiastočne obmedzila zdroje na zvyšovanie bezpečnosti platobných systémov, čo je v priamom rozpore s pôvodným zámerom Európskej komisie. Je pritom možné predpokladať, že v nasledujúcich rokoch budú musieť prevádzkovatelia platobných systémov investovať do bezpečnosti svojich systémov intenzívnejšie ako v minulosti vzhľadom na rozvoj a rozširovanie informačných technológií.

[7] https://circabc.europa.eu/sd/d/ce595789-42f6-4dcc-9703-2e20282ba565/publ_auth-sk_minfin_en.pdf

[8] https://circabc.europa.eu/sd/d/c7cfbaa6-3a46-42d1-a4c1-ee26a09d521d/publ_auth-cz_minfin_en.pdf
https://circabc.europa.eu/sd/d/691211e1-e3f7-440a-b243-d99427199169/publ_auth-cz_cnb_cs.pdf

alebo

1.3.2 Vplyv na efektívnosť

V súčasnosti sú kartové platby rýchle z hľadiska ich vykonania a spracovania, široko dostupné, cezhranične akceptované, no najmä čoraz viac využívané spotrebiteľmi. Ak berieme záujem spotrebiteľov platiť kartami ako hlavné meradlo efektívnosti kartových systémov, prípadná regulácia MVP by pôsobila proti zámeru Európskej komisie zefektívňovať elektronické platby nakoľko regulácia MVP v Španielsku, USA aj Austrálii (pozn.: podrobnejšie sa analýze dopadov venujeme v nasledujúcej kapitole) viedla k nárastu poplatkov za používanie kariet platených spotrebiteľmi a zníženiu výhod spojených s ich používaním, čo spotrebiteľov čiastočne odrádzalo od intenzívneho používania platobných kariet. Po zavedení regulácie nemožno očakávať, že banky budú spracúvať kartové platby zdarma a na základe zahraničných skúseností možno predpokladať, že výpadok príjmov spôsobený reguláciou budú kompenzovať vyššími poplatkami účtovanými držiteľom kariet, resp. obmedzením benefitov, ktoré dnes držiteľom kariet poskytujú (napr. dĺžka bezúročného obdobia pri kreditných kartách).

1.3.3 Vplyv na konkurencieschopnosť a inovátnosť

Regulácia MVP môže znížiť náklady obchodníkov, čo sa môže prejavovať v nižších cenách alebo vyšších investíciách do rozvoja obchodu. Tento efekt však čiastočne zneuguje menší záujem o kartové platby, keďže používanie kariet sa kvôli vyšším poplatkom účtovaným držiteľom kariet stane pre zákazníkov menej atraktívne a obchodníkom môžu vzrásť náklady súvisiace s držbou a spracovaním hotovosti, či iné poplatky súvisiace s platobnými terminálmi. Regulácia by znížila atraktívnosť podnikania v oblasti poskytovania kartových platobných systémov a v tom prípade by bol príchod nových (napr. národných) poskytovateľov, ktorí by zintenzívnili konkurenciu a tlak na prirodzené znižovanie cien, menej pravdepodobný. Prílišná regulácia by mohla vo viacerých krajinách spôsobiť dokonca zánik národných poskytovateľov, a teda zhoršenie konkurenčného prostredia. Regulované MVP by zároveň zhoršili podmienky na zavádzanie inovácií v oblasti kartových platieb, čím by sa Európska únia mohla dostať do horšej konkurenčnej pozície voči zvyšku sveta a ochudobniť držiteľov kariet o rýchlejší nástup novinek týkajúcich sa väčšieho komfortu a zvyšovania bezpečnosti pri kartových platbách.

1.4 Skúsenosti s reguláciou multilaterálnych výmenných poplatkov v zahraničí

K regulácii mnohostranných výmenných poplatkov pristúpilo v minulosti z vlastnej iniciatívy viacero vyspelých krajín. V roku 2003 začala platiť regulácia v Austrálii, v roku 2006 v Španielsku a v roku 2011 v USA.

Dopadové štúdie vypracované Londýnskou pobočkou spoločnosti CRA International⁹ (hodnotenie dopadov regulácie v Austrálii), Univerzitou Rey Juan Carlosa a Madridskou univerzitou¹⁰ (hodnotenie dopadov regulácie v Španielsku) a konzultačnou spoločnosťou Edgar, Dunn & Company¹¹ (hodnotenie

[9] Stillman, R. – Bishop, W. – Malcolm, K. – Hildebrandt, N. (apríl 2008): *Regulatory intervention in the payment card industry by the Reserve Bank of Australia*, http://www.crai.com/ecp/assets/Regulatory_Intervention.pdf

[10] Juan, I. – Pascual, F. – Gustavo, M. – Manuel, D (október 2012): *The effects of the mandatory decrease of interchange fees in Spain*, http://mpira.ub.uni-muenchen.de/43097/1/MPRA_paper_43097.pdf

[11] Edgar, Dunn & Company (2013): *Advanced Payments Report 2013*, <http://edgardunn.com/uploads/restricted/EDC-Advanced-Payments-Report-2013.pdf>

dopadov regulácie v USA) priniesli nasledujúce zhodné zistenia:

- Zníženie výmenných poplatkov poškodilo spotrebiteľov tým, že viedlo k nárastu poplatkov za používanie kariet a zároveň k zníženiu výhod spojených s ich používaním.
- Spotrebiteľia platia vyššie ceny za bežné bankové služby, keďže finančné inštitúcie sa snažia kompenzovať výpadok príjmov. Poplatky boli zavedené pri službách, ktoré boli predtým poskytované zadarmo alebo za veľmi nízke poplatky.
- Neexistuje žiadny empirický dôkaz, že spotrebiteľia získali prospech zo zníženia predajných cien a/alebo skvalitnenia služieb po znížení výmenných poplatkov; najväčší prospech zo zníženia výmenných poplatkov získali obchodníci.
- Intervencia spomalila tempo nahrádzania hotovosti efektívnejšími elektronickými platobnými prostriedkami, čo sťažilo kontrolu šedej ekonomiky, podvodov a korupcie.
- Zníženie výmenných poplatkov viedlo k zníženiu motivácie inovovať, ktorá má rozhodujúci význam pri zabezpečovaní bezpečnosti platieb a boji proti podvodom.
- Závěry štúdií neposkytujú žiadne dôkazy o tom, že by platobné systémy v krajinách po zavedení regulácie fungovali efektívnejšie, alebo že by spotrebiteľia získali akýkoľvek prospech z tejto intervencie.

V **Španielsku** došlo k zníženiu výmenných poplatkov v priemere o 57,3 %, čo v horizonte 5 rokov v absolútnej sume predstavuje 3,3 mld. eur. Úspory na strane obchodníkov dosiahli za 5 rokov 2,749 miliardy eur. Na strane spotrebiteľov došlo k 50% nárastu nákladov súvisiacich s vydávaním a používaním kariet (napr. ročné poplatky za platobné karty), ktoré počas obdobia 5 rokov dosiahli sumu 2,350 miliardy eur. Po zavedení regulácie sa priemerné transakcie vykonávané štandardnými kartami v štvorstrannom systéme znížili z 52,1 eur v roku 2005 na 44,3 eur v roku 2010, kým výbery z bankomatov sa v priemere zvýšili z 91,2 eur na 117,2 eur.

V **USA** došlo v dôsledku regulácie k zníženiu výmenných poplatkov takmer o 50 %. Úspory na strane obchodníkov dosiahli podľa odhadov 8 miliárd USD ročne, no spotrebiteľia pocítili zvýšenie poplatkov za používanie platobných kariet.

V **Austrálii** dosiahli úspory na strane obchodníkov 850 miliónov AUD ročne. Ročné poplatky spotrebiteľov za vernostné karty sa zvýšili o 44 až 77 % a držiteľia kariet v Austrálii v súčasnosti platia za rok približne o 480 miliónov austrálskych dolárov viac vo forme dodatočných poplatkov za kreditné karty.

1.5 Analýza dôsledkov intervencie v Španielsku

Z iniciatívy španielskej vlády podpísali 2. decembra 2005 hlavné španielske obchodné združenia a kartové systémy Dohodu o znížení výšky výmenných poplatkov na obdobie piatich rokov (2006-2010). Dopady tejto dohody skúma štúdia *The effects of the mandatory decrease of interchange fees in Spain* vypracovaná v októbri 2012 Univerzitou Rey Juan Carlosa a Madridskou univerzitou¹². Autori štúdie došli pri skúmaní dopadov k nasledovným zisteniam:

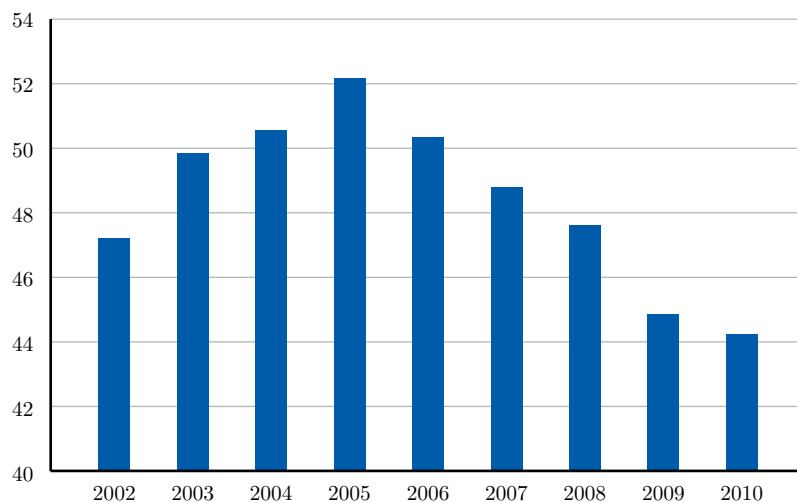
[12] Juan, I. – Pascual, F. – Gustavo, M. – Manuel, D (október 2012): *The effects of the mandatory decrease of interchange fees in Spain*, http://mpr.ub.uni-muenchen.de/43097/1/MPRA_paper_43097.pdf

1.5.1 Dopady na používanie kariet

Počet kartových transakcií sa pred prijatím Dohody o znížení výmenných poplatkov (ďalej len „Dohody“) v Španielsku zdvojnásobil každé tri až štyri roky. Po roku 2005 trvalo šesť rokov, kým sa zdvojnásobili transakcie debetnými kartami a pri kreditných kartách ešte dlhšie.

Priemerná výška transakcie platobnými kartami (pomer celkového objemu transakcií a počtu transakcií) dosiahla v roku 2005 maximum 52,1 eur. Následne počas piatich rokov Dohody postupne klesla na 44,3 eur. Priemerné výbery hotovosti z bankomatov sa v rovnakom období zvýšili z 91,2 eur na 117,2 eur.

Graf 1.3: Priemerná výška platby kartou v Španielsku (€)

Zdroj: Bank of Spain

1.5.2 Bankovníctvo: zníženie poplatkov a zvýšenie provízií

Prijatie Dohody v roku 2005 ovplyvnilo obidva typy mnohostranných poplatkov: MSC (Merchant service charge – poplatky, ktoré platí obchodník svojej banke) tvorili v priemere 1,52 % z tržieb, no koncom roka 2010 klesli na 0,74 %. Mnohostranné výmenné poplatky boli na úrovni 1,55 % a poklesli v priemere na 0,64 %. V obidvoch prípadoch takmer polovica celkového zníženia nastala už počas prvého roka platnosti Dohody (2006). Po uplynutí Dohody a obnovení dynamiky trhu sa ani jedna zo sadziieb v roku 2011 nezmenila, hoci obidve ostali neregulované.

Pri ponechaní sadziieb z roku 2005 by banky z výmenných poplatkov dosiahli o 2,749 mld. eur vyšší príjem – táto suma by nevyhnutne musela prísť z komerčného sektora, čiže predstavuje úsporu obchodníkov. Emitenti kariet vyvážili zníženie príjmov z mnohostranných výmenných poplatkoch zvýšením takmer všetkých poplatkov pre držiteľov kariet. Podľa odhadov boli výnosy z bankových kariet v roku 2005 2,93 mld. eur a v roku 2010 už 3,10 mld. eur.

Zatiaľ čo banky obchodníkov znížili objem výmenných poplatkov pre emitentov kariet približne o 500 miliónov eur ročne (z 1,11 mld. eur v roku 2005 na 609 mil. eur v roku 2010) s cieľom kompenzovať stratu takmer 400 mil. eur z nižších MSC, čistý zisk pre všetky typy poplatkov a provízií sa takmer nezmenil.

Tab. 1.2: Príjmy španielskych bánk z poplatkov (bez úrokov, v mil. €)

Rok	Čisté	Hrubé	Podiel kartových poplatkov	Čisté príjmy z kartových poplatkov	Hrubé príjmy z kartových poplatkov
2005	10 904	13 143	20,8 %	2 268	2 734
2006	12 244	14 519	17,4 %	2 130	2 526
2007	13 594	16 225	16,2 %	2 202	2 628
2008	13 026	15 555	16,9 %	2 201	2 629
2009	12 163	14 630	16,5 %	2 007	2 414
2010	11 871	14 415	18,0 %	2 137	2 595
spolu				12 946	15 526

Zdroj: Bank of Spain

1.5.3 Dôsledky redukcie MSC na obchodníkov a spotrebiteľov

Základným odôvodnením, ktorým EK vysvetľuje potrebu regulácie výmenných poplatkov, je prínos pre spotrebiteľov vo forme nižších cien a zvýšenej kvality poskytovaných služieb. Empirické dôkazy však takýto vývoj popierajú.

Výsledkom Dohody z roku 2005 bolo ušetrených 2,75 mld. eur, no neexistujú empirické dôkazy, že by boli tieto úspory premietnuté do zlepšenia kvality služieb. Na druhej strane však existuje dôkaz, že po zavedení regulácie museli obchodníci znášať kompenzačné reakcie bánk v podobe výrazného zvýšenia poplatkov za inštalácie a údržbu POS terminálov.

Zhrnutie dopadov regulácie mnohostranných výmenných poplatkov v Španielsku¹

- Zníženie výmenných poplatkov v priemere o 58,7 % (t.j. 3,33 mld. eur za obdobie 5 rokov); vydavatelja kariet boli nútení vykompenzovať túto sumu, ktorú predtým platili obchodníci, zvýšením poplatkov pre držiteľov platobných kariet.
- Zníženie výmenných poplatkov viedlo k poklesu poplatkov za bankové služby pre obchodníkov, t.j. poplatkov, ktoré platia obchodníci za akceptovanie kariet, v priemere o 51,3 % (t.j. 2,75 mld. eur za obdobie 5 rokov).
- Na strane spotrebiteľov došlo k 50% nárastu nákladov (ročné poplatky za platobné karty), ktoré počas obdobia 5 rokov dosiahli sumu 2,35 miliardy eur; zvýšené boli aj ostatné poplatky (napr. poplatky za prečerpanie či pohľadávky); došlo tiež k zníženiu odmien a iných výhod spojených s používaním kariet pre spotrebiteľov, ktorí museli navyše za tieto znížené benefity platiť viac.
- Obchodníci, zodpovedné ministerstvá, Protimonopolný úrad, Španielska centrálna banka, ani Španielsky národný štatistický úrad nedokázali predložiť žiadne empirické dôkazy o tom, že spotrebiteľia mali prospech zo zníženia výmenných poplatkov (prospech zo zníženia cien či skvalitnenie služieb).
- Povinnosť znížiť výmenné poplatky narušila rovnováhu štvorstranného systému a negatívne ovplyvnila jeho konkurencioschopnosť vo vzťahu k trojstranným systémom; zníženie výmenných poplatkov spolu so znížením konkurencie viedlo k zníženiu motivácie inovovať, ktorá má rozhodujúci význam pri zabezpečovaní bezpečnosti platieb a boji proti podvodom.
- Intervencia spomalila tempo nahrádzania hotovosti elektronickými platobnými prostriedkami, čo oslabilo boj proti šedej ekonomike (zníženie sumy priemernej platby kartou z 52,1 eur v roku 2005 na 44,3 eur v roku 2010 a zvýšenie priemerného výberu z bankomatov z 91,2 eur na 117,2 eur).

[1] Spracované podľa: *The effects of the mandatory decrease of interchange fees in Spain* (október 2012)

1.6 Cena hotovosti a cena kariet

Európska centrálna banka (ECB) vypracovala v septembri 2012 štúdiu¹³, v ktorej analyzovala spoločenské a súkromné náklady rôznych platobných nástrojov. Na štúdiu spolupracovali národné centrálné banky z 13 krajín EÚ (Dánsko, Estónsko, Grécko, Španielsko, Taliansko, Litva, Maďarsko, Írsko, Holandsko, Portugalsko, Švédsko, Fínsko, Rumunsko).

Hlavným zistením bolo, že spoločenské náklady¹⁴ súvisiace s maloobchodnými platbami v krajinách, ktoré spolupracovali na tvorbe štúdie, predstavujú 45 mld. eur, t.j. 0,96 % ich HDP. V prípade extrapolácie tohto zistenia na všetkých 27 členských krajín EÚ dosiahnu spoločenské náklady na retailové platby úroveň 130 mld. eur.

Polovica spoločenských nákladov sa viaže na banky a zabezpečenie platobnej infraštruktúry, 46 % znášajú obchodníci; centrálné banky a spoločnosti, ktoré transportujú hotovosť sa na spoločenských nákladoch podieľajú 4 percentami. Spoločenské náklady hotovostných platieb predstavujú z dôvodu ich rozšírenosti zhruba polovicu celkových spoločenských nákladov súvisiacich s platbami v maloobchode.

Tab. 1.3: Jednotkové spoločenské náklady a spoločenské náklady pripadajúce na 1 euro maloobchodných tržieb podľa krajín a platobných nástrojov (€)

Ukazovateľ	Hotovosť	Šeky	Platobné karty spolu	Debetné karty	Kreditné karty	Priame inkasá	Prevody
Jednotkové spoločenské náklady							
Minimum	0,13	2,39	0,22	0,18	0,48	0,14	0,30
Medián	0,39	3,46	0,63	0,45	1,97	1,14	1,01
Maximum	0,78	6,10	8,07	3,40	8,65	2,49	12,07
Priemer	0,41	3,86	1,34	0,81	2,79	1,07	2,22
Vážený priemer	0,42	3,55	0,99	0,70	2,39	1,27	1,92
Spoločenské náklady pripadajúce na 1 euro							
Minimum	0,013	0,000	0,008	0,008	0,018	0,002	0,000
Medián	0,020	0,002	0,016	0,012	0,030	0,004	0,002
Maximum	0,034	0,012	0,081	0,035	0,137	0,011	0,006
Priemer	0,023	0,004	0,024	0,017	0,052	0,005	0,002
Vážený priemer	0,023	0,002	0,017	0,014	0,034	0,004	0,002

Zdroj: Európsky systém centrálnych bánk

Najnižšie jednotkové spoločenské náklady majú platby v hotovosti a debetnými kartami. Pri prepočte spoločenských nákladov na jednotku tržieb (t.j. na jedno zaplatené euro) už vychádzajú ako najlacnejšie šeky, priame inkasá a prevody, keďže sa častejšie využívajú na úhrady drahších tovarov a služieb. Náklady súvisiace s kartovými platbami predstavujú 0,017 eur (na jedno zaplatené euro), čo je v porovnaní s hotovostnými platbami menej o 0,006 eur.

Uvedené výsledky neplatia univerzálne pre všetky krajiny. ECB v analýze identifikovala 5 platobných „klastrov“, ktoré sa odlišovali v nákladoch platobných nástrojov, vyspelosti trhu a platobných zvyklostiach

[13] Európska centrálna banka (september 2012): *The Social and Private Costs of Retail Payment Instruments – A European Perspective*, <http://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/scpops/ecbocp137.pdf>

[14] Spoločenské náklady (Social Costs) definuje ECB ako interné náklady vynaložené účastníkmi platobného reťazca na vykonanie platobnej transakcie.

(napr. Nemecko je silno hotovostne orientovaná krajina, kde náklady na hotovosť predstavujú cca 1,25 % HDP, t.j. 30 miliárd eur).

Tab. 1.4: Trhový podiel platobných nástrojov podľa krajín na základe objemu (%)

Krajina	Hotovosť	Šeky	Platobné karty spolu	Debetné karty	Kreditné karty	Priame inkasá	Prevody	Ostatné
Dánsko	34,85	0,43	44,03	41,16	2,87	7,90	12,79	0,00
Estónsko	48,88	0,00	29,29	26,06	3,23	3,52	18,31	0,00
Fínsko	38,82	0,02	31,30	29,07	2,23	2,92	26,88	0,05
Grécko	94,99	0,70	2,28	0,26	2,02	0,39	1,51	0,13
Maďarsko	76,10	-	5,20	4,48	0,72	1,92	16,40	0,38
Írsko	66,39	4,94	15,70	10,39	5,31	5,39	7,57	0,00
Taliansko	82,66	1,47	6,45	3,95	2,49	2,52	5,28	1,62
Lotyšsko	77,25	0,00	9,85	7,77	2,08	0,46	11,97	0,47
Holandsko	47,73	-	21,56	20,62	0,93	13,26	15,60	1,85
Portugalsko	60,65	3,51	25,96	22,02	3,94	5,40	4,40	0,07
Rumunsko	94,88	0,16	1,54	1,25	0,29	0,06	3,35	0,00
Španielsko	77,86	0,45	8,45	3,79	4,66	9,69	3,22	0,33
Švédsko	26,64	0,02	39,63	34,45	5,18	6,21	23,40	4,10
Vážený priemer uvedených krajín	69,12	0,95	14,34	11,34	3,00	5,99	8,49	1,11
Vážený priemer EÚ27	64,57	2,50	13,51	11,61	1,90	8,74	9,63	1,06

Zdroj: ECB, Európsky systém centrálnych bánk; ako váhy slúži HDP jednotlivých krajín za rok 2009

Najvýraznejšími nákladmi platieb v hotovosti sú náklady na návrh a výrobu mincí a bankoviek, náklady na spracovanie a distribúciu, náklady na bezpečnosť a náklady samotných obchodníkov (najmä front-office, spracovanie hotovosti, bezpečnosť, prevoz, poistenie, ušlý zisk).

Náklady kartových platieb pozostávajú najmä z nákladov na výrobu a distribúciu kariet, investícií do infraštruktúry a bezpečnosti, nákladov platobných systémov a bankových poplatkov. Obchodníkov sa v tejto súvislosti týkajú predovšetkým náklady na telekomunikácie, POS terminály a poplatky.

Kapitola 2

Platobné prostredie v SR a iných krajinách EÚ

2.1 Základné štatistické údaje

Na nasledujúcich stranách prinášame prehľad základných štatistických údajov o platobných kartách, kartových platbách a výberoch z bankomatov a porovnanie údajov za Slovenskú republiku s vybranými krajinami EÚ. Dáta sú prebraté z databáz Európskej centrálnej banky (ECB). V niektorých tabuľkách osobitne vyčleňujeme dáta pre debetné a kreditné karty; neuvádzame však špecifické dáta pre debetné karty s odloženou splatnosťou, ktoré ECB vykazuje osobitne. Takmer vo všetkých sledovaných ukazovateľoch Slovensko zaostáva za ostatnými krajinami, resp. umiestňuje sa na druhom najhoršom mieste, hneď za Českou republikou. Pozoruhodné sú však tempá rastu počtu platobných kariet a kartových transakcií, kde vo väčšine vo väčšine prípadov v rámci sledovaného 10 ročného horizontu predbiehame ostatné sledované krajiny. Intenzívne prírastky Slovensko dosahovalo najmä vďaka slabej štartovacej pozícii pred 10 rokmi, kedy bolo v obehu na Slovensku relatívne najmenej platobných kariet v skupine sledovaných krajín a tomu zodpovedali aj nízke priemerné transakcie.

Tab. 2.1: Počet platobných kariet (rok 2011)

Krajina	Celkový počet kariet			Počet kariet na obyvateľa		
	Celkový	Debetné	Kreditné	Celkový	Debetné	Kreditné
Slovensko	5 337 226	4 521 500	811 366	0,98	0,83	0,15
Rakúsko	11 053 232	8 302 513	1 297 611	1,31	0,99	0,15
Česká republika	9 814 912	7 988 054	1 821 806	0,94	0,76	0,17
Nemecko	130 585 424	103 957 375	3 947 319	1,60	1,27	0,05
Španielsko	68 969 510	27 078 950	-	1,50	0,59	-
Eurozóna	473 212 387	316 784 421	41 946 462	1,42	0,95	0,13
Európska únia	726 572 103	481 816 015	117 043 564	1,44	0,96	0,23

Zdroj: ECB a vlastné prepočty (rovinný zdroj je použitý vo všetkých tabuľkách v tejto kapitole)

Tab. 2.2: Počet platobných kariet na obyvateľa (roky 2002-2011)

Krajina	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Slovensko	0,45	0,56	0,66	0,71	0,80	0,88	0,97	0,94	0,96	0,98
Rakúsko	1,17	1,16	1,07	1,08	1,12	1,16	1,20	1,24	1,28	1,31
Česká republika	0,57	0,62	0,64	0,73	0,80	0,88	0,92	0,89	0,91	0,94
Nemecko	1,35	1,31	1,29	1,30	1,31	1,50	1,50	1,54	1,56	1,60
Španielsko	1,30	1,36	1,45	1,50	1,59	1,67	1,68	1,62	1,55	1,50
Eurozóna	1,10	1,13	1,15	1,28	1,32	1,42	1,45	1,44	1,44	1,42
Európska únia	1,25	1,30	1,21	1,32	1,36	1,41	1,46	1,45	1,45	1,44

Tab. 2.3: Medziročné zmeny v celkovom počte platobných kariet (roky 2002-2011)

Krajina	2002/01	2003/02	2004/03	2005/04	2006/05	2007/06	2008/07	2009/08	2010/09	2011/10
Slovensko	22,6%	25,0%	17,8%	8,1%	11,9%	10,2%	9,9%	-2,2%	1,8%	2,7%
Rakúsko	3,5%	0,2%	-7,4%	1,2%	4,6%	3,7%	4,3%	3,3%	3,9%	2,7%
Česká republika	26,3%	9,5%	4,2%	13,0%	10,1%	10,5%	6,2%	-2,7%	2,3%	2,5%
Nemecko	0,2%	-3,1%	-1,3%	0,3%	1,1%	13,9%	-0,1%	2,5%	1,3%	2,3%
Španielsko	6,0%	6,2%	8,4%	5,4%	7,7%	7,0%	1,9%	-2,5%	-3,9%	-3,6%
Eurozóna	4,9%	3,0%	2,6%	12,6%	3,3%	8,7%	3,3%	1,6%	-0,3%	-0,1%
Európska únia	6,8%	4,7%	12,2%	9,4%	3,7%	10,1%	4,1%	0,0%	0,1%	-0,1%

Tab. 2.4: Počet bezhotovostných transakcií na obyvateľa (rok 2011)

Krajina	Počet transakcií vykonaných kartami na obyvateľa			Počet iných transakcií na obyv.	
	Celkový	Debetnými	Kreditnými	Prevody	Inkasá
Slovensko	28,05	25,65	2,36	51,11	13,45
Rakúsko	53,01	39,02	4,53	118,99	103,43
Česká republika	25,65	22,72	2,91	51,41	13,89
Nemecko	36,05	29,41	0,51	74,47	105,91
Španielsko	51,73	23,03	-	17,61	47,93
Eurozóna	66,77	29,61	1,00	50,94	54,47
Európska únia	73,88	42,97	5,48	49,51	44,08

Tab. 2.5: Objem bezhotovostných transakcií vykonaných kartami celkový (rok 2011, mil. eur)

Krajina	Celkový	Debetnými	Kreditnými
Slovensko	7 717	7 095	603
Rakúsko	27 948	16 502	4 408
Česká republika	10 128	8 880	1 217
Nemecko	187 631	139 142	3 227
Španielsko	107 295	44 874	-
Eurozóna	1 145 800	464 484	29 994
Európska únia	1 915 245	1 008 349	189 010

Tab. 2.6: Objem bezhotovostných transakcií vykonaných kartami na obyvateľa (rok 2011, mil. eur)

Krajina	Celkový	Debetnými	Kreditnými
Slovensko	1 418,3 €	1 304,1 €	110,8 €
Rakúsko	3 318,9 €	1 959,6 €	523,5 €
Česká republika	964,9 €	846,0 €	115,9 €
Nemecko	2 294,4 €	1 701,4 €	39,5 €
Španielsko	2 326,2 €	972,9 €	-
Eurozóna	3 447,2 €	1 397,4 €	90,2 €
Európska únia	3 808,4 €	2 005,0 €	375,8 €

Tab. 2.7: Objem bezhotovostných transakcií vykonaných kartami na obyvateľa (roky 2002-2011)

Krajina	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Slovensko	90 €	131 €	173 €	235 €	611 €	785 €	1 004 €	1 195 €	1 268 €	1 418 €
Rakúsko	1 484 €	1 550 €	1 763 €	1 967 €	2 139 €	2 337 €	2 573 €	2 880 €	3 143 €	3 319 €
Česká republika	167 €	253 €	286 €	289 €	356 €	507 €	621 €	641 €	773 €	965 €
Nemecko	1 614 €	1 701 €	1 819 €	1 921 €	1 981 €	1 744 €	1 841 €	1 904 €	2 068 €	2 294 €
Španielsko	1 195 €	1 354 €	1 566 €	1 770 €	1 935 €	2 153 €	2 235 €	2 148 €	2 250 €	2 326 €
Eurozóna	1 969 €	2 115 €	2 306 €	2 585 €	2 783 €	2 930 €	2 976 €	3 044 €	3 254 €	3 447 €
Európska únia	2 704 €	2 869 €	2 703 €	3 000 €	3 256 €	3 308 €	3 289 €	3 255 €	3 552 €	3 808 €

Tab. 2.8: Medziročné zmeny v celkovom objeme bezhotovostných transakcií vykonaných kartami (roky 2002-2011)

Krajina	2002/01	2003/02	2004/03	2005/04	2006/05	2007/06	2008/07	2009/08	2010/09	2011/10
Slovensko	62,9%	45,5%	31,8%	36,2%	160,3%	28,6%	28,1%	19,3%	6,3%	12,1%
Rakúsko	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Česká republika	21,0%	4,9%	14,5%	12,4%	9,3%	9,7%	10,6%	12,3%	9,5%	6,0%
Nemecko	29,9%	51,3%	13,4%	1,1%	23,6%	43,3%	23,8%	3,8%	20,9%	24,6%
Španielsko	9,7%	5,5%	6,9%	5,6%	3,0%	-12,1%	5,4%	3,1%	8,5%	11,0%
Eurozóna	-	15,3%	17,5%	14,9%	11,0%	13,3%	5,5%	-3,2%	5,1%	3,5%
Európska únia	24,0%	8,1%	9,8%	12,8%	8,2%	6,6%	2,5%	4,4%	7,2%	6,7%

Tab. 2.9: Priemerná suma bezhotovostných transakcií vykonaných kartami (rok 2011)

Krajina	Celkový	Debetnými	Kreditnými
Slovensko	50,6 €	50,8 €	46,9 €
Rakúsko	62,6 €	50,2 €	115,7 €
Česká republika	37,6 €	37,2 €	39,9 €
Nemecko	63,6 €	57,9 €	77,5 €
Španielsko	45,0 €	42,2 €	-
Eurozóna	51,6 €	47,2 €	90,3 €
Európska únia	51,5 €	46,7 €	68,6 €

Tab. 2.10: Počet výberov z bankomatov (rok 2011)

Krajina	Počet výberov z bankomatov (v tis.)			Počet výberov z bankomatov na obyvateľa		
	Celkový	V krajine vydania	V zahraničí	Celkový	V krajine vydania	V zahraničí
Slovensko	88 320	86 260	2 060	16,23	15,85	0,38
Rakúsko	-	-	-	-	-	-
Česká republika	167 873	165 617	2 256	15,99	15,78	0,21
Nemecko	2 140 400	2 097 840	42 560	26,17	25,65	0,52
Španielsko	937 728	927 518	10 210	20,33	20,11	0,22
Eurozóna	7 582 920	7 397 774	185 146	22,81	22,26	0,56
Európska únia	12 141 787	11 937 525	204 262	24,14	23,74	0,41

Tab. 2.11: Objem výberov z bankomatov celkový (rok 2011)

Krajina	Objem výberov z bankomatov (mil. eur)			Objem výberov z bankomatov na obyv.		
	Celkový	V krajine vydania	V zahraničí	Celkový	V krajine vydania	V zahraničí
Slovensko	11 216	10 944	272	2 061,5 €	2 011,4 €	50,1 €
Rakúsko	-	-	-	-	-	-
Česká republika	25 497	25 089	408	2 429,1 €	2 390,2 €	38,9 €
Nemecko	342 669	333 445	9 224	4 190,2 €	4 077,4 €	112,8 €
Španielsko	108 406	107 075	1 331	2 350,3 €	2 321,4 €	28,9 €
Eurozóna	958 657	929 918	28 739	2 884,1 €	2 797,7 €	86,5 €
Európska únia	1 356 766	1 325 101	31 664	2 697,9 €	2 634,9 €	63,0 €

Tab. 2.12: Objem výberov z bankomatov na obyvateľa (roky 2002-2011)

Krajina	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Slovensko	511 €	681 €	848 €	992 €	1 161 €	1 428 €	1 799 €	1 843 €	1 943 €	2 061 €
Rakúsko	-	-	-	-	-	-	2 135 €	2 284 €	2 289 €	-
Česká republika	908 €	1 135 €	1 290 €	1 395 €	1 633 €	1 854 €	2 258 €	2 089 €	2 201 €	2 429 €
Nemecko	-	-	-	-	-	3 726 €	3 884 €	3 978 €	3 964 €	4 190 €
Španielsko	1 885 €	2 061 €	2 139 €	2 231 €	2 334 €	2 420 €	2 438 €	2 360 €	2 372 €	2 350 €
Eurozóna	2 233 €	2 357 €	2 526 €	2 761 €	2 825 €	2 682 €	2 793 €	2 788 €	2 877 €	2 884 €
Európska únia	2 459 €	2 532 €	2 453 €	2 671 €	2 781 €	2 627 €	2 668 €	2 584 €	2 667 €	2 698 €

Tab. 2.13: Medziročné zmeny v celkovom objeme výberov z bankomatov (roky 2002-2011)

Krajina	2002/01	2003/02	2004/03	2005/04	2006/05	2007/06	2008/07	2009/08	2010/09	2011/10
Slovensko	-	33,3%	24,5%	17,2%	17,1%	23,2%	26,2%	2,6%	5,7%	6,3%
Rakúsko	-	-	-	-	-	-	-	7,3%	0,5%	-
Česká republika	35,6%	25,0%	13,7%	8,5%	17,4%	14,1%	23,1%	-6,9%	5,6%	10,1%
Nemecko	-	-	-	-	-	-	4,0%	2,1%	-0,5%	5,7%
Španielsko	-	11,2%	5,5%	6,1%	6,2%	5,6%	2,3%	-2,5%	0,8%	-0,8%
Eurozóna	22,2%	6,2%	7,9%	10,0%	2,9%	-3,9%	5,1%	1,9%	3,5%	1,0%
Európska únia	17,1%	3,6%	16,2%	9,5%	4,6%	0,9%	2,0%	-2,8%	3,5%	1,4%

2.2 Prognóza vývoja kartových transakcií po zavedení regulácie v SR

V nasledujúcich tabuľkách prinášame prehľad vývoja kartových transakcií v SR v období rokov 2009 až 2018, a to pre oba scenáre – porovnávame vývoj bez regulácie MVP s vývojom po prípadnom zavedení regulácie.

V prípade scenára bez regulácie MVP uvádzame pre roky 2009 až 2011 skutočné hodnoty a pre roky 2012 až 2018 odhady, ktoré sme získali iteratívne na základe vzťahu:

$$X_{SK,rok} = X_{SK,rok-1} \times \left(\frac{6 + 2012 - rok}{12} \times \frac{X_{SK,2011}}{X_{SK,2010}} + \frac{3}{12} \times \frac{X_{EU,2011}}{X_{EU,2010}} + \frac{3}{12} \times \frac{X_{EA,2011}}{X_{EA,2010}} + \frac{rok - 2012}{12} \times 1 \right)$$

kde X predstavuje postupne jednotlivé odhadované štatistiky, index SK označuje údaj za Slovensko (podobne EU údaj za Európsku úniu a EA údaj za Eurozónu) a index resp. premenná rok pochádza z intervalu 2012 až 2018 (vrátane).

Odhady pre SR (v alternatíve s reguláciou) sme pripravili iba za roky 2014 až 2018, keďže predpokladáme, že v prípade zavedenia regulácie na Slovensku by regulácia začala platiť od roku 2014. Odhady vznikli úpravou odhadov pre SR (z alternatívy bez regulácie) o pozorovaný efekt zavedenia regulácie v Španielsku v rokoch 2006 až 2010 (na základe porovnania vývoja v Španielsku a v ostatných krajinách Eurozóny resp. EÚ v danom období) podľa vzťahu:

$$Xreg_{SK,rok} = X_{SK,rok} \times \left(\min(1; rok - 2014) \times \frac{Xreg_{SK,rok-1}}{X_{SK,rok-1}} + \max(0; 1 + 2014 - rok) \times 1 \right) \times \min \left(1; \frac{\frac{X_{ES,rok-8}}{X_{ES,rok-9}}}{\frac{1}{2} \times \frac{X_{EU,rok-8}}{X_{EU,rok-9}} + \frac{1}{2} \times \frac{X_{EA,rok-8}}{X_{EA,rok-9}}}; \frac{\frac{X_{ES,rok-8}}{X_{ES,rok-9}}}{\frac{X_{EA,rok-8}}{X_{EA,rok-9}}} \right)$$

kde X predstavuje postupne jednotlivé štatistiky (v alternatíve bez regulácie), $Xreg$ predstavuje tie isté štatistiky (v alternatíve s reguláciou), index SK označuje údaj za Slovensko (podobne ES údaj za Španielsko, EU údaj za Európsku úniu a EA údaj za Eurozónu) a index resp. premenná rok pochádza z intervalu 2014 až 2018 (vrátane).

Tab. 2.14: Odhadovaný počet platobných kariet na obyvateľa (roky 2009-2018)

Krajina	2009	2010	2011	2012e	2013e	2014e	2015e	2016e	2017e	2018e
SR bez regulácie	0,94	0,96	0,98	1,00	1,01	1,02	1,03	1,04	1,04	1,05
SR s reguláciou	-	-	-	-	-	1,02	1,01	1,00	0,96	0,93

Zdroj: ECB a vlastné prepočty (rovnaký zdroj je použitý vo všetkých tabuľkách v tejto kapitole)

Komentár 1

Po zavedení regulácie MVP možno na Slovensku očakávať pokles počtu platobných kariet (viď tab. 2.14). Zaujímavosťou je, že pokles by sa mal výraznejšie prejavíť až s odstupom dvoch rokov po zavedení regulácie. Môže to súvisieť s postupným zavádzaním kompenzačných opatrení zo strany bánk, t.j. nie okamžitého, ale postupného zhoršovania podmienok pre majiteľov platobných kariet (viď tab. 2.15).

Tab. 2.15: Odhadované medziročné zmeny v celkovom počte platobných kariet (roky 2009-2018)

Krajina	2009/08	2010/09	2011/10	2012/11e	2013/12e	2014/13e	2015/14e	2016/15e	2017/16e	2018/17e
SR bez regulácie	-2,2%	1,8%	2,7%	1,6%	1,4%	1,2%	0,9%	0,7%	0,5%	0,3%
SR s reguláciou	-	-	-	-	-	-	-1,3%	-1,0%	-3,5%	-3,6%

Tab. 2.16: Odhadovaný počet bezhotovostných transakcií vykonaných platobnými kartami na obyvateľa (roky 2009-2018)

Krajina	2009	2010	2011	2012e	2013e	2014e	2015e	2016e	2017e	2018e
SR bez regulácie	21,11	23,85	28,05	31,70	35,35	38,90	42,22	45,20	47,72	49,66
SR s reguláciou	-	-	-	-	-	38,90	42,22	45,16	46,15	47,24

Komentár 2

Na základe našich výpočtov očakávame, že počet bezhotovostných kartových transakcií bude v nasledujúcom období rásť, no v prípade zavedenia regulácie MVP bude rast počtu transakcií pomalší (viď tab. 2.16). V neregulovanom prostredí by mal rásť aj priemerný ročný objem bezhotovostných kartových transakcií. Prípadné zavedenie regulácie by s odstupom dvoch rokov spôsobilo pokles priemernej ročnej sumy zaplatenej kartou, čiže ľudia by kartou začali platiť menej (viď tab. 2.17).

Tab. 2.17: Odhadovaný objem bezhotovostných transakcií vykonaných platobnými kartami na obyvateľa (roky 2009-2018)

Krajina	2009	2010	2011	2012e	2013e	2014e	2015e	2016e	2017e	2018e
SR bez regulácie	1 195 €	1 268 €	1 418 €	1 554 €	1 687 €	1 815 €	1 934 €	2 041 €	2 134 €	2 210 €
SR s reguláciou	-	-	-	-	-	1 815 €	1 934 €	2 041 €	1 979 €	1 988 €

Tab. 2.18: Odhadovaný objem výberov z bankomatov na obyvateľa (roky 2009-2018)

Krajina	2009	2010	2011	2012e	2013e	2014e	2015e	2016e	2017e	2018e
SR bez regulácie	1 843 €	1 943 €	2 061 €	2 139 €	2 208 €	2 268 €	2 318 €	2 356 €	2 383 €	2 397 €
SR s reguláciou	-	-	-	-	-	2 344 €	2 658 €	2 702 €	2 732 €	2 751 €

Komentár 3

Objem výberov z bankomatov rastie v oboch odhadovaných scenároch (viď tab. 2.18), no v neregulovanom prostredí je rast veľmi mierny a s postupujúcim časom sa spomaľuje. Regulácia MVP by objem výberov z bankomatov zvýšila výraznejšie, čo môže znamenať väčšie preferovanie hotovostných platieb zo strany zákazníkov.

Tab. 2.19: Odhadovaný podiel bezhotovostných transakcií na celkovom objeme transakcií vykonaných kartami (roky 2009-2018)

Krajina	2009	2010	2011	2012e	2013e	2014e	2015e	2016e	2017e	2018e
SR bez regulácie	39,3%	39,5%	40,8%	42,1%	43,3%	44,4%	45,5%	46,4%	47,2%	48,0%
SR s reguláciou	-	-	-	-	-	43,6%	42,1%	43,0%	42,0%	41,9%

Komentár 4

Pri skúmaní podielu bezhotovostných platobných transakcií na celkovom objeme kartových transakcií sme zistili, že neregulované prostredie by motivovalo spotrebiteľov viac platiť kartami a menej vyberať hotovosť z bankomatov. Podľa našich prepočtov by došlo k zvýšeniu podielu platobných transakcií na celkových transakciách v porovnávanom päťročnom horizonte o 4,7 percentuálneho bodu na úroveň 48,0 % v roku 2018. O rovnaké percento by v sledovanom období klesol podiel výberov z bankomatov, ktorý by v roku 2018 dosiahol podiel 52,0 %. Zavedenie regulácie by malo presne opačný efekt, následkom ktorého by bolo, že pozícia platobnej karty, ako nástroja na výber hotovosti, by sa posilnila a jej pozícia ako platobného nástroja by sa naopak oslabila (viď tab. 2.19 a tab. 2.20).

Tab. 2.20: Odhadovaný podiel výberov v bankomatoch na celkovom objeme transakcií vykonaných kartami (roky 2009-2018)

Krajina	2009	2010	2011	2012e	2013e	2014e	2015e	2016e	2017e	2018e
SR bez regulácie	60,7%	60,5%	59,2%	57,9%	56,7%	55,6%	54,5%	53,6%	52,8%	52,0%
SR s reguláciou	-	-	-	-	-	56,4%	57,9%	57,0%	58,0%	58,1%

Kapitola 3

Dopady prípadnej regulácie mnohostranných výmenných poplatkov na subjekty v SR

Vychádzajúc z informácií prezentovaných v predchádzajúcich kapitolách popisujeme v nasledujúcej časti možné dopady regulácie mnohostranných výmenných poplatkov (MVP) na ekonomiku ako celok a na jednotlivé zainteresované subjekty.

3.1 Celospoločenské dopady regulácie MVP

3.1.1 Narušenie prirodzene fungujúceho trhového prostredia bezhotovostných platieb a s nimi súvisiacich služieb

Platby kartou nemajú v skupine platobných možností monopolné postavenie. Rýchly rozvoj technológií ponúka popri dominantných hotovostných platbách čoraz viac platobných alternatív, napr. mobilné platby alebo elektronické peňaženky. Regulácia kartových platieb by znevýhodnila poskytovateľov a účastníkov kartových platobných systémov, nakoľko by vychýlila cenu týchto transakcií z trhovej rovnováhy, čo by zmenilo motivácie a správanie jednotlivcov. Je pritom veľmi pravdepodobné, že nahradenie trhového mechanizmu pri tvorbe cien kartových transakcií matematickým modelom by nezvýšilo bezpečnosť, efektívnosť, konkurencieschopnosť a inovatívnosť elektronických platieb (hlavné zámery Európskej komisie), ale – vychádzajúc z reálnych skúseností krajín, ktoré takúto reguláciu zaviedli v minulosti – zvýšilo by poplatkové zataženie držiteľov kariet bez primeranej kompenzácie v oblasti cien tovarov a služieb.

3.1.2 Zníženie konkurencie na trhu s kartovými platbami a monopolizácia trhu

Všeobecne platí, že čím viac hráčov pôsobí na trhu, tým väčší tlak vzniká na efektívnosť a cenu. Regulácia MVP by znížila atraktívnosť tohto špecifického trhu a znížila pravdepodobnosť vstupu nových hráčov. Viaceré európske krajiny majú vlastných národných prevádzkovateľov kartových systémov, ktorí konkurujú globálnym systémom. Tie však vydávajú len debetné produkty, pri ktorých sa MVP už teraz pohybuje relatívne nízko. Zníženie MVP pre debetné produkty na nulu môže väčšinu národných platobných schém existenčne ohroziť, keďže vzhľadom na ich limitované portfólio si nebudú môcť straty vykompenzovať inými produktmi. Namiesto regulácie systému, ktorý dnes bez problémov funguje, odporúčame vytvárať priaznivé podmienky na vstup nových konkurentov v oblasti poskytovania kartových platieb, čo by prirodzeným spôsobom viedlo k lepším cenám kartových transakcií.

3.1.3 Zdraženie bezhotovostných platieb

Zníženie alebo zrušenie MVP neznamena, že banky budú vykonávať transakcie spojené s kartovými platbami zadarmo, alebo že ich budú dotovať z vlastných zdrojov. Skúsenosti zo zahraničia naznačujú, že výpadok príjmov z MVP banky kompenzovali zvýšením poplatkov za používanie kariet (napr. poplatok za vydanie karty, skrátenie bezúročného obdobia, zvýšenie úrokov na kreditných kartách). Úprava poplatkovej politiky zabezpečila španielskym bankám udržanie zisku z kartových transakcií, a to i napriek zavedenej regulácii. Zároveň sa nepodarilo empiricky potvrdiť priaznivý vplyv nižších MVP na ceny alebo kvalitu služieb. Kvôli vyšším poplatkom a neurčitosti benefitov v podobe nižších cien môžeme predpokladať, že regulácia MVP by mohla spôsobiť zdraženie kartových bezhotovostných platieb.

3.1.4 Znevýhodnenie bezhotovostných platieb voči hotovostným platbám

Nárast poplatkov za používanie platobnej karty by spotrebiteľov čiastočne motivovalo platiť viac v hotovosti. Takúto zmenu zaregistrovali analytici v Španielsku, kde po zavedení regulácie vzrástla priemerná suma výberov z bankom¹⁵atu a zároveň sa preukázateľne spomalilo rozširovanie kartových platieb. Podobné zmeny možno očakávať aj v správaní slovenských spotrebiteľov. V prieskume uskutočnenom spoločnosťou Hall and Partners v roku 2012 na vzorke 1 000 slovenských spotrebiteľov až 69 % respondentov uviedlo, že by používali hotovosť častejšie a 57 % z nich by znížilo počet svojich platobných kariet, ak by mali náklady za ich používanie narásť.

3.1.5 Zvýšenie objemu hotovosti v obehu a šedá ekonomika

Negatívne dopady spôsobené zavedením regulácie MVP by pôsobili proti snahe vlády podporovať dokumentovateľné a kontrolovateľné spôsoby platby namiesto používania anonymnej hotovosti. Zmena správania spotrebiteľov a uprednostňovanie hotovosti by zvýšili objem hotovosti v ekonomike a tým vytvorili predpoklady aj na rozšírenie šedej ekonomiky, t.j. nezdokladovaných obchodných transakcií a čiernej práce. Analýzy AT Kearney a profesora F. Schneidera z Univerzity J. Keplera v Linzi¹⁶ potvrdzujú vysokú negatívnu závislosť medzi využívaním elektronických platieb a rozsahom šedej ekonomiky v krajine – koeficient korelácie predstavuje -0,74, podľa čoho zvýšené využívanie elektronických platieb súvisí s nižším rozsahom šedej ekonomiky a naopak (viď obrázok nižšie). Preto sa viacero krajín v poslednom období rozhodlo administratívne obmedziť používanie hotovosti s cieľom motivovať spotrebiteľov platiť bezhotovostne a obmedziť šedú ekonomiku. Limity na platby v hotovosti zaviedlo Taliansko (1 000 eur), Belgicko (1 000 eur) Česká republika (350 000 Kč), a tiež Slovensko (5 000 eur v obchodnom styku, 15 000 eur v súkromných platbách); v Švédsku sa diskutuje o úplnom zákaze hotovostných platieb. K nahrádzaniu hotovosti elektronickými platbami dochádza v súčasnosti úplne prirodzene (pokles hotovostných platieb z 78 % v roku 2008 na odhadovaných 63 % v roku 2014¹⁷) a zahraničné skúsenosti potvrdili, že regulácia poplatkov za kartové platby tento trend zbytočne spomalila. Vychádzajúc z analýz Európskej centrálnej banky, vyšší objem hotovosti v ekonomike znamená tiež relatívne vyššie náklady

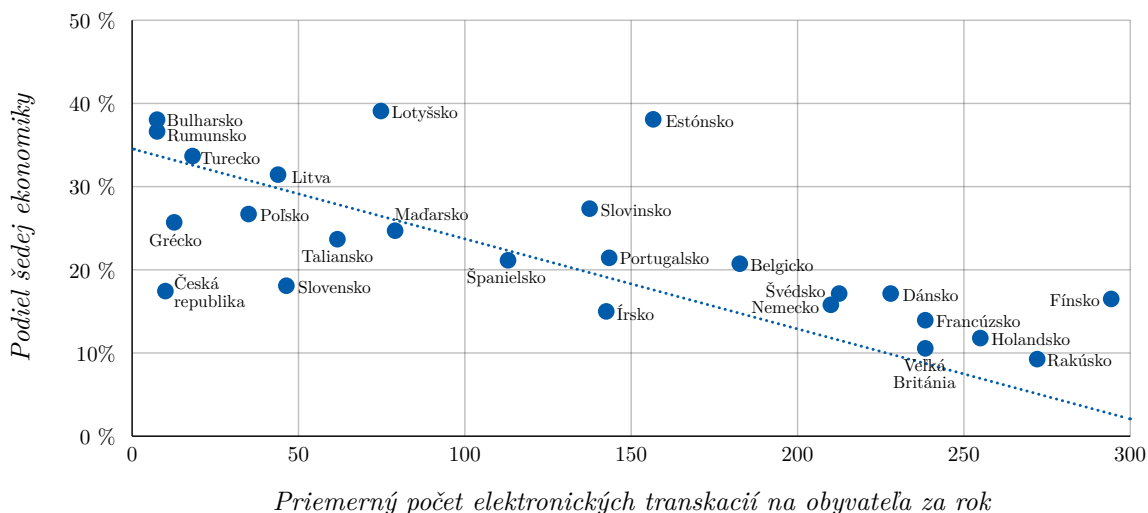
[15] Telefonický prieskum vykonala spoločnosť Hall and Partners na vzorke vyše 1,000 respondentov starších ako 18 rokov na základe zadania spoločnosti Mastercard. Reprezentatívnosť vzorky je zabezpečená na základe metódy kvót. Prieskum bol vykonaný v mesiacoch júl a august 2012. "Systém platieb kartou" zahŕňa celý systém spracovania platieb a zúčtovania kartových transakcií ako aj spôsob financovania systému.

[16] AT Kearney – Schneider, F. (2009): *The Shadow Economy in Europe – Using payment systems to combat the shadow economy*, http://www.atkearney.ch/download/pdf_shadow_economy_in_europe.pdf

[17] Retail Banking Research (január 2010): *The Future of Cash and Payments*, <http://www.rbrlondon.com/reports/futureofcash>

súvisiace s výrobou, distribúciou, spracovaním a zabezpečením hotovosti nielen pre obchodníkov, ale aj pre ekonomiku ako celok.

Graf 3.1: Závislosť medzi priemerným počtom elektronických platieb a štedrou ekonomikou

Zdroj: AT Kearney a Schneider, F. (2009)

3.1.6 Zníženie daňových príjmov štátu a pomalší hospodársky rast

Vychádzajúc z argumentov uvedených vyššie možno predpokladať, že regulácia MVP by mohla mať negatívny vplyv na výber daní, čiže by mohla byť vnímaná ako opatrenie poškodzujúce snahy vlád o konsolidáciu verejných financií. Vyššie daňové úniky vyplývajúce z nezdokladovaných hotovostných platieb by boli čiastočnou prekážkou pri znižovaní daňových sadzieb v ekonomike, čím by mali negatívny vplyv na rozvoj ekonomickej aktivity a/alebo spotrebu.

3.2 Spotrebiteľia

Spotrebiteľia predstavujú kľúčovú cieľovú skupinu, ktorá má benefitovať z regulácie MVP. Vychádza sa pritom z teoretického predpokladu, že po znížení MVP sa vytvorí priestor na pokles cien tovarov a služieb. Praktické skúsenosti z krajín, ktoré podobnú reguláciu zaviedli, uvedený predpoklad nepotvrdili. Preukázateľne však vzrástli poplatky spotrebiteľov za používanie kariet a banky obmedzili benefity spojené s kartovými platbami.

Vplyv regulácie na koncové ceny tovarov a služieb je veľmi otáznym aj preto, že dnes obchodníci na Slovensku vo všeobecnosti cenovo nezvýhodňujú najlacnejší spôsob platby, ktorým je priama úhrada na účet (napr. úhrada predfaktúry), kde náklady za prevod, ktoré sú typicky nízke, znáša spotrebiteľ a obchodník neplatí nič (ak neberieme do úvahy poplatok za vedenie účtu).

3.3 Obchodníci/Podnikatelia

3.3.1 Otázne úspory zo zníženia medzibankových poplatkov

Nižšie MVP vytvoria obchodníkom finančnú rezervu, ktorú by mohli využiť na zníženie cien alebo na rozvoj podnikania. V praxi sa efekt nižších cien po zavedení regulácie nedostavil. Jednou z možných príčin je, že obchodníci vnímali zmeny v MVP ako zanedbateľné. Ďalšou z príčin sú pravdepodobne kompenzačné opatrenia bánk snažiacich sa vykryť výpadok svojich príjmov. Na strane obchodníkov v Španielsku sa to po zavedení regulácie okrem iného prejavilo zvýšením poplatkov za zavedenie a údržbu platobných terminálov.

3.3.2 Vyššie náklady na spracovanie hotovosti

Časť úspor zo zníženia MVP môžu pohltiť vyššie náklady obchodníkov na spracovanie hotovosti, keďže sa očakáva praxou potvrdená zmena spávania zákazníkov a mierne zvýšené preferovanie hotovostných platieb. S tým súvisia aj vyššie náklady na bezpečnosť vo vzťahu k držbe a preprave väčších objemov hotovosti.

3.3.3 Sťaženie prístupu k zdrojom financovania

V dôsledku regulácie MVP môže dôjsť k nárastu úrokových sadzieb, a teda zhoršeniu dostupnosti úverov poskytovaných bankami, nakoľko možno predpokladať zámer bánk o krízové financovanie výpadku ich príjmov a zvýšenej regulačnej záťaže bankového sektora.

3.4 Bankový sektor a kartové spoločnosti

3.4.1 Zvýšené transakčné náklady

Je pravdepodobné, že snaha bánk vysporiadať sa so znížením príjmov z regulovaných MVP by viedla k zvýšeniu ich transakčných nákladov. Tie by boli vyvolané jednak novým výkazníctvom voči regulačnému orgánu, ale najmä aktivitami bánk zameranými na vykrytie výpadku príjmov revíziou poplatkovej, resp. úrokovej politiky. Následkom by bolo zníženie efektívnosti bánk a zdraženie bankových služieb pre verejnosť.

3.4.2 Zníženie motivácie investovať do inovácií, bezpečnosti a rozvoja infraštruktúry

Obmedzenie MVP by malo negatívny vplyv na motivácie inovovať a podporovať rozvoj kartových platieb, nakoľko by na tieto činnosti banky získali menej zdrojov a trh kartových platieb by sa stal menej atraktívnou oblasťou na investície. I keď je pravdepodobné, že banky by sa snažili vykryť výpadok príjmov z regulovaných MVP príjmami z iných operácií, nie je možné s istotou potvrdiť, že budú v plnej miere krízovo dotovať systém kartových platieb. Obmedzenie investícií do rozvoja kartových platieb a do bezpečnosti elektronických transakcií v čase intenzívneho rozširovania informačných technológií a rastúceho rizika počítačových zločinov/krádeží môže spomaliť prirodzený prechod od hotovosti k elektronickým platbám.

3.4.3 Zdraženie bankových služieb

Zavedenie regulácie MVP by neznamenal, že dôjde automaticky aj k poklesu nákladov súvisiacich so spracovaním platieb kartou. Zahraničné banky v krajinách, kde sa podobná regulácia zaviedla v nedávnej minulosti zareagovali na zmenu MVP úpravou cien iných služieb. Banky majú na vykrytie výpadku všeobecne širokú paletu možností od spoplatnenia jednotlivých platieb kartou, zvýšenia cien za vedenie účtov či balíky služieb, cez zvýšenie ceny za vydanie karty, skrátenie bezúročného obdobia a iných benefitov na kreditných kartách až po premietnutie týchto nákladov do výšky úrokových sadzieb. Negatívne dôsledky regulácie tak môžu pocítiť napr. aj ľudia splácajúci hypotéku a to bez ohľadu na to, či platobnú kartu majú alebo nie.

Ročný úhrn MVP v SR predstavuje približne 26 miliónov eur. V prípade úplného zrušenia MVP by banky podľa našich prepočtov mohli kompenzovať výpadok svojich príjmov napríklad aplikáciou k jednej z nasledovných alternatív:

- Zavedenie/zvýšenie ročného poplatku za využívanie každej platobnej karty vo výške 4,9 eur za rok (26 miliónov eur za rok v prepočte na 5,34 miliónov kariet v SR)
- Zavedenie/zvýšenie poplatku za vydanie platobnej karty vo výške približne 12,2 eur (26 miliónov eur v prepočte na odhadovaný počet kariet vydaných v SR počas jedného roka – 2,13 miliónov kariet)
- Zavedenie/zvýšenie poplatku za výber z bankomatu o 30 centov (26 miliónov eur za rok v prepočte na 86,26 miliónov výberov z bankomatov vykonaných v SR počas jedného roka)
- Zavedenie/zvýšenie poplatku za vykonanie bezhotovostnej platby kartou o 17 centov (26 miliónov eur za rok v prepočte na 152,61 miliónov bezhotovostných transakcií vykonaných počas jedného roka kartami vydanými v SR)
- Navýšenie všetkých poplatkov bánk o 5,6 % voči ich terajšej úrovni (26 miliónov eur za rok v prepočte na celkový objem čistých výnosov bánk v SR z poplatkov počas jedného roka – 465,94 miliónov eur)
- Zníženie úrokov na všetkých vkladoch v bankách v SR o 0,065 % p.a. (26 miliónov eur za rok v prepočte na celkový objem čistých úrokových výnosov bánk v SR počas jedného roka – 1 806,96 miliónov eur a celkový objem vkladov od klientov v SR – 40 426,28 miliónov eur)

Aplikáciou uvedených opatrení alebo ich kombináciou by sa neutralizoval dopad zrušenia MVP na banky, no zvýšilo by sa zaťaženie spotrebiteľov, čo je v rozpore s pôvodným zámerom EK.

Použité zdroje

1. AT Kearney – Schneider, F. (2009): *The Shadow Economy in Europe – Using payment systems to combat the shadow economy*, http://www.atkearney.ch/download/pdf_shadow_economy_in_europe.pdf
2. Edgar, Dunn & Company (2013): *Advanced Payments Report 2013*, <http://edgardunn.com/uploads/restricted/EDC-Advanced-Payments-Report-2013.pdf>
3. Európska centrálna banka (september 2012): *The Social and Private Costs of Retail Payment Instruments – A European Perspective*, <http://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/scpops/ecbocp137.pdf>
4. Európska komisia (január 2012): *Zelená kniha: Smerom k integrovanému európskemu trhu s kartovými, internetovými a mobilnými platbami*, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2011:0941:FIN:SK:PDF>
5. Forrester Research (5.3.2010): *Western European Online Retail Forecast 2009 To 2014*, <http://www.forrester.com/search?tmtxt=141%20190%20million#/Western+European+Online+Retail+Forecast+2009+To+2014/quickscan/-/E-RES56543>
6. Hahn, R. W. – Hirdm J. A.: *The Costs and Benefits of Regulation: Review and Synthesis*, *Yale Journal on Regulation*, vol. 8, 1991
7. Juan, I. – Pascual, F. – Gustavo, M. – Manuel, D (október 2012): *The effects of the mandatory decrease of interchange fees in Spain*, http://mpa.ub.uni-muenchen.de/43097/1/MPRA_paper_43097.pdf
8. Kleine, J. – Krautbauer, M. – Weller, T. (máj 2013): *Cost of Cash: Status quo and development prospects in Germany*, Steinbeis Research Center for Financial Services, Center for Payment Studies
9. Retail Banking Research (január 2010): *The Future of Cash and Payments*, <http://www.rbrlondon.com/reports/futureofcash>
10. Stillman, R. – Bishop, W. – Malcolm, K. – Hildebrandt, N. (apríl 2008): *Regulatory intervention in the payment card industry by the Reserve Bank of Australia*, http://www.crai.com/ecp/assets/Regulatory_Intervention.pdf